

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

1922. évi május hó / III. évfolyam 5. szám

A grafikai iparágak fejlesztését szolgáló

Magyar Grafika

Szerkeszti és kiadja: Biró Miklós / Meg-

jelenik június, július hónapok kivételével

havonként / Évi előfizetési díj 360 korona

Egyes szám ára 60 korona / Szerkesztőség

és kiadóhivatal Budapest VI, Aradi-utca 8

Telefonszámok: 23-45, 92-70 és 98-70

Labor omnia vincit

Csak

ezeknél a cégeknél vásároljunk!

BETÜ ÉS LÉNYIA

Első Magyar Betüöntőde rt. Budapest VI, Dessoewffy-utca 32. Divatos szöveg- és címbeütők minden nyelvhez. Sima és mintázott rézleányok. Elvállalja teljes nyomdai berendezések szállítását.

Freund-Barát-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. szám. Telefonszám József 32-03.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet Budapest V, Tátra-utca 6. Telefon 31-43.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

„OFÉ” Olvasztó és Fémértékesítő VI, Vasvári Pál-utca 8. Telefonhívó 94-68. Linotype-, stereotypólom, angol ón, antimón. Ólomalakért cserébe ólmot ad.

F E S T É K

Berger és Wirth kö- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntőde, Budapest IX, Márton-utca 19.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Gebr. Schmidt G. m. b. H. Frankfurt a/M. kö- és könyvnyomdai festékek le-rakata: Freund-Barát-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Hans Wunder G. m. b. H. kö- és könyvnyomdai festékgyár Berlin-Wilhelmsberg. Vezérképviselet és egyedüli raktár: *Goldstein Adolf Utóda* grafikai szaküzlet Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. szám. Telefonszám József 32-03.

Kallina Zdenko grafikai szaküzlet Budapest VIII, Mátyás-tér 16. Telefon J. 14-16.

Kast & Ehinger G. m. b. H. nyomdai festékgyár magyarországi fióktelepe Budapest IV, Ferenciek-tere 4. Telefon 46-08. Gyárak: Wien, Stuttgart és Newyorkban.

Lorilleux Ch. és Társa a világ leg-régibb és legnagyobb nyomdai festékgyára. Iroda Budapest IV, Ferenc József-rakpart 27. Gyár Budafokon. Telefon 37-58 és 83-29.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12. *Dr. Gustav Wicke* berlin-tempelhofi festékgyár magyarországi vezérképviselete.

L I T O G R Á F I A

Átnyomópapírok és nedves transzparencs-papír és az összes cikkek kaphatók a *Freund-Barát-féle* papirnagykereskedés és grafikai szaküzletben Budapest V, Országház-tér 4. Tel. 82-35.

Kallina Zdenko grafikai szaküzlet Budapest VIII, Mátyás-tér 16. Telefon J. 14-16.

G É P J A V Í T Á S

Nyomdai és könyvkötészeti gépek, minden rendszerű szedőgépek javítása *Dénes Aladár* okl. gépészmérnök gépműhelyben Budapest V, Váci-út 28. Telefon 180-98.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. Telefon J. 32-03. Javításokat szavatosság mellett vállal.

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István-út 4. Telefon József 72-39. Gépjavításokat, gépatalakításokat, szerelést és transzmisszióberendezést szakszerűen és gyorsan eszközöl.

Róna és Pusztafi grafikai gépek és szerelvények gyára Budapest III, Bécsi-út 42. Telefon 54-48.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

H E N G E R A N Y A G

Berger és Wirth kö- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntőde, Budapest IX, Márton-ú. 19. Hengeröntést vállal a legjobb anyagból. Jobb és olcsóbb a házi öntésnél.

Freund-Barát-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Lorilleux Ch. és Társa, a világ leg-régibb és legnagyobb nyomdai festékgyára, hengeranyaggyár és hengeröntőde. Iroda Budapest IV, Ferenc József-rakpart 27. Gyár Budafokon. Tel. 37-58, 83-29.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. szám. Telefonszám József 48-12.

P A P I R N E M Ű G Y Á R

»*Steyrer-mühl*»-papírgyár különlegességei: műnyomó, kromó, pauz, pergamentpótló, rajz- és egyébfajta papírosok. Magyarországi vezérképviselete: *Freund-Barát-féle* papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Tel. 82-35.

Grósz és Vidor papirnagykereskedés Budapest VII, Kertész-utca 20. Telefon József 126-54.

Haynald papirkereskedelmi rt. a H. H. Ullstein leipzig-i cég magyarországi képviselője Budapest V, Bálvány-utca 15. Telefon 45-33.

Hartmann Vilmos papirkereskedelmi rt. a Leykam-Josefsthali rt., a Pitteni papírgyár rt., a Heinrichsthal papírgyári rt., a Roeder-Gusztáv és fia és a Rózsahegy-i cellulozér- és papírgyár rt. képviselője Budapest VI, Eötvös-utca 9.

Grósz és Bányász papírarúgyár Budapest VI, Aradi-utca 22.

Vértési Aladár levélboríték- és papírneműgyár Budapest IV, Fővámter 4. sz. Telefon J. 102-51, J. 102-52, J. 62-49.

K L I S É K

Sokszorosítógyár rt. Budapest VII, Tisza Kálmán-tér 6.

N Y O M Ó G É P

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Freund-Barát-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. Telefon J. 32-03.

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István-út 4. Telefonszám József 72-39. *A Böhm & Herber* wüzburgi gyorsajtógyár vezérképviseelője. Új és javított nyomógépek állandóan raktáron.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet Budapest V, Tátra-utca 6. Telefon 31-43.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

S Z A K Ü Z L E T

Freund-Barát-féle papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Goldstein Adolf Utóda grafikai szaküzlet, Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95. Raktáron tart festéket, fűződrótot, matricaport s minden egyéb nyomdai anyagot.

Horvát Lajos grafikai szaküzlete Budapest VI, Aréna-út 80. Telefonszám József 32-03. Az ország egyik legnagyobb grafikai gépraktára. Javításokat szavatosság mellett vállal.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet Budapest V, Tátra-utca 6. Gépek, szerelvények, anyagok és festékek raktára. Elsőrangú képviseletek. Teljes nyomdai berendezések szállítását is vállalja.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. Tel. J. 48-12. Új, használt és javított kö- és könyvnyomdai, könyvkötészeti gépekből s egyéb felszerelésekből, anyagokból nagy raktárt tart.

K Ö N Y V K Ö T É S Z E T

Vászon könyvkötészetek, nyomdák és dobozgyárak részére *Freund-Barát-féle* papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Tel. 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

G É P G Y Á R A K

Dresdener Schnellpressenfabrik A.-G. és a *Preusse & Comp. A.-G.* Leipzig. Magyarország és az utódállamok részére képviselet *Freund-Barát-féle* papirnagykereskedés és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Tel. 82-35.

Róna és Pusztafi grafikai gépek, vas- és fémszerelvények gyára, Budapest III, Bécsi-út 42. Telefon 54-48.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

Magyar Grafika

A grafikai iparágak fejlesztését szolgáló folyóirat
Szerkeszti és kiadja Biró Miklós

Megjelenik június és július hónapok
kivételével havonként. Szerkesztőség és
kiadóhivatal Budapest VI, Aradi-utca 8.
Telefon 92-70, 23-45

Előfizetési díj egy évre 360 K. Egyes szám
ára 50 K. Hirdetések egyszeri közlésének
díja cicerósoronként 20 korona, éves
hirdetéseknél 15 korona

A grafikai ipar a lipcsei vásáron

vásár nagy tömkelegében csak egy kis pont a »Bugra-Messe« palotája, ahol a grafikai és rokoniparok termékei kerültek kiállításra, de jelentőségében kétségtelenül annál nagyobb, mert ezek a termékek és főleg a reklámanyomtatványok osztálya mindenkit — vevőt és eladót — érdekelt, ami meg is nyilvánult az ötemeletes palota hatalmas terméinek állandóan zsúfolt voltában.

Nem akarok sablonos dicséretiádkkal foglalkozni s így általában csak annyit kívánok megjegyezni e palota kincshalmazáról, hogy a legnevesebb német cégek hordták itt össze termékeik legjobbjait.

Lehetetlen feladat volna érdemlegesen beszámolni az ott látottakról s így csak egy és más tapasztalatról írhatok, amelyeket talán hasznunkra fordíthatunk idehaza.

Lássuk először a könyveket. A háborus anyaghiánynak mintha nyoma se lenne, oly szépek, jók és izléses kiállításúak ezek. A legegyszerűbb regény előállításánál ugyanazt a mindenre kiterjeszkedő gondosságot látjuk, mint a díszműveknél. Talán az egyedüli változás az, hogy bizonyára a papírossal való takarékoskodás érdekében, nagyobb most a szedéstükör, mint békében, de kisebb margó mellett is olyan izléses beosztással, hogy ez nem megy a könyv rovására.

Túlnyomó részük kötött, igaz, hogy csak papír vagy papírvászonba, de ez úgy ki van készítve, hogy csín és tartósság tekintetében mindenképpen megállja a helyét.

A díszmunkák? Sokáig időztem egy nagy könyvkiadó fülkéjében, ahol műlapok (litográfiák, mély- és fénynyomatok, rézkarcok stb.) voltak kiállítva. Itt láttam egy hatalmas sorozat nagy

negyedret alakú albumot aránylag egyszerű külsővel, amelyekben az összes világhírű festők, szobrászok, építészek és iparművészek alkotásai reprodukáltak magyarázó szöveg kíséretében. Bár mely művészeti és ipari szakma törekvő művelője megtalálja ezen albumok között szakmaágazatának nevesebb alkotásait remek illusztrációkban és egyben tankönyvet kap a történelmi és technikai leírásokban. Ha jól emlékszem, 40 márka egy album ára, de ezért azután kap az érdekelt száz ezreket érő motívumot és tanulságot. Az albumok nyomdai kiállításáról érdekes megjegyezni, hogy egyugyanazon album illusztrációi a gyakorlati követelményeknek megfelelőleg különféle nyomtatási eljárással készültek s a szöveg közötti vonalas rajzok mellett ott látjuk külön kréta-papírmellékleten a finom autotípiát s az eredetit leghívebben visszatükröző mély- és fénynyomást, vagy nyomdai és litográfiai többszínnyomatot.

Az amatőrkiadások nagy tömege a legszebb teljesítmények megcsodálására ad alkalmat s a német könyvkiadó állandó nagy haladásáról tesz tanuságot.

A könyvek borítékai túlnyomórészt egyszerű markáns szedett sorok, itt-ott egyszerű kerettel s csak elvétve rajz; az utóbbi főleg a fűzött könyveknél.

A folyóiratok művészi kiállításáról nem kell szólnom, hiszen ezek egy része hozzánk is jár s így alkalma van az érdeklődőnek azokat vizsgálni és csodálni.

A kereskedelmi nyomtatványok — ide nem számítva a reklámanyomtatványokat — meglepően egyszerűek és túlnyomórészt könyvnyomdai úton készültek; amint díszesebbel találkozunk, az már litográfia. Úgy látszik, e téren nyomot hagyott a nyomtatványdrágaság.

Ellentétben ezzel, a reklámyomtatványoknál az eredetiség, a raffinált ízlés és a művészi grafikai kivitel vetekedik egymással s eredményként valóban szokatlanul szépet és jót produkál.

Csaknem az összes reklámyomtatványoknál közös vonás, hogy a hirdetett árucikk illusztrációja rajt foglaltatik. Egy másik fő vonásuk, hogy egyik se hasonlít a másikra. Nagy részük litográfiai úton készül, de sok a könyvnyomdai termék is, mely utóbbiaknál jellegzetes az egyszerű, de ízléses szedés, sok üres tér és kevés díszítés.

Hatalmas vállalatok vannak, amelyek kizárólag reklámyomtatványok tervezésével foglalkoznak, egész sereg neves grafikus művész segítségével. De a nagyobb litográfiai vállalatok szintén a művészek munkáját veszik igénybe a reklámyomtatványok tervezésénél.

A Messén volt ugyan sok kész reklámyomtatvány is kiállítva, de százszor annyi volt a vázlat

újat követelnek és kapnak is, amint azt a kiállított vázlatok ezrei tanúsítják. Található ott minden szakmaágazatra a plakáttól kezdve le a cégkártyáig mindenféle nyomtatvány szebbnél-szebb vázlata. Ha valami nem felelt meg a vázlaton, a rajzoló ott a helyszínen pauzálópapiros segítségével vitte keresztül a módosításokat.

Igen érdekes és tanulságos ezen munkáknál a művészek a rajz kivitelénél való alkalmazkodása a gazdasági követelményekhez, ahhoz, hogy minél kevesebb színnel hozza ki a kívánt hatást. A régi, sokszínű litográfiai nyomásokkal alig találkozzunk; két-három színnel, hozzászámítva még a rendszerint igen jó papiros gondosan megválasztott színét is, a legszebb összehatást hozzák ki. A rajzoló igénybe vesz minden segédeszközt, tangírozást, spritzelést, légfúvót stb., persze a legtökéletesebb hozzáértéssel, hogy a technikai kivitel megkönnyítse és olcsóbbá tegye.

A művész egy az üzemmel s amikor a tervezetet készíti, a művészi cél mellett tisztában van és feltétlenül szem előtt tartja a technikai kivihetőség lehető könnyűségét, sőt a kalkulációt is.

Igen érdekes, hogy bár a reklámyomtatványok nagy részénél az illusztráció komoly jellegű, de igen soknál utat tör magának a humor, sőt a gúny. Nem goromba, nem kezdi a »Marha!« szóval, de illusztrációban a torzítás, a karrikatúra mindnapos és bizony sok esetben igen hatásos.

(Néhány jól sikerült cégkártyát és reklámyomtatványt e cikk keretében közlünk.)

A hangjegyek és értékpapirok terén valóban tökéletes alkotások voltak láthatók. A rajz nagy precizitása és ízlésessége és a mintázott víznyomatú papiros mellett a különféle nyomástechnikák (magas-, mély- és síknyomás) kombinációi adják meg ezeknek a biztonság tekintetében való kifogástalan voltukat.

Hasábokon át folytathatnám a referátumot, de ennek nem sok hasznát látnám, mert hiszen, sajnos, nem illusztrálhatom a mondanivalókat. Már pedig ezeket látni kell, ha tanulni akarunk belőlük valamit. *Befejezem tehát ezt a részt azzal, hogy igen jó befektetésnek tartanám, ha jobb üzeimeink a következő vásárookra kiküldenék hozzáértő szakembereiket, mert igen értékes tapasztalatokat, tanulságokat és útmutatásokat lenne alkalmuk ott szerezni.*

A »Papier-Messe«-ről való tudósításba bele sem merek kezdeni. Amit nálunk lámpással kell

Reklámyomtatvány a hípcsei vásárból. Eredetije fekete, világoskék és rózsaszínben nyomva.

és pedig a leggondosabban kidolgozva. Az indoka ennek az, hogy a németeket nem érdekli a kész dolog, azt mondják az ilyenre, hogy amit már más megcsináltott, az nekik nem kell. Újat és mindig

keresni, az ott tetszés szerinti mennyiségben, alakban, súlyban és minőségben kapható. Sajnos, hogy — legalább egyelőre — semmi biztatót nem hallottam a tekintetben, hogy a Magyarországra való szállítás lehetővé váljék.

A »Buchgewerbehaus« termeiben kerültek kiállításra a grafikai és rokonipari gépek, eszközök és anyagok.

Nyüzsgő élet tárul a belépő elé. A gépek csaknem mindegyike üzembe helyezve, gyakorlati munka mellett kerül bemutatásra.

A gyorsajtógyárak egyetlen gépet se állítottak ki, ami megállapodás alapján történt. Hogy miért? Ezt csak sejteni lehet. A valószínű ok, hogy túl vannak halmozva megrendelésekkel.

Annál több volt azután a tégelysajtó. A nálunk használatos 4—5 típuson kívül tucatszámra láttam ott igen szép és jó termelőképességű tégelysajtókat, ezek között automatikus be- és kirakókészülékkel, vagy pedig csak kirakókészülékkel felszereltek is. Ez utóbbiak vannak túlsúlyban, a kért információ szerint azért, mert ezek egyszerű szerkezetük mellett még a kis példányszámok mellett is kitűnő szolgálatot tesznek.

Általában észlelhető volt, hogy nagy igyekezettel vetették magukat a gépgyárak a tégelysajtó tökéletesítésének megoldására, s ez sikerültnek is mondható, mert több olyan tégelysajtó is került bemutatásra, amely úgy a termelés minősége, mint a mennyiség tekintetében nem hagy kívánnivalót.

Az új rendszerű segédeszközöknek se szeri, se száma. Százfajta szedősorzó, gyakorlatias tördelőhajók — kivehető válaszfalakkal — művek tördeléséhez; raffinált beosztású álló anyagszekrények; új biztonsági zárókészülékek, hengerállító-készülékek stb. váltakoznak a szemlélő előtt, közben igen elmés szerkezetű könyvkötészeti és dobozgyári segédgépekkel, amelyek a sok időtrábló kézi munkát vannak hivatva helyettesíteni.

Ott látjuk a teljesen automatikusan működő Winkler-féle rotációs lemezöntőgépet, amelybe csak a matricát kell behelyezni s a gép a beemeléshez teljesen kikészített öntvényeket pillanatok alatt szolgáltatja; a szomszéd fülkében ellentétül egy kis enyvezőgép, a munkaasztal hosszában végigfutó vászon transzportörrel, mely kis gép 10 munkás számára enyvezi a könyvborító papírost vagy vásznat és a helyükre is viszi; majd egy teljesen légmentesen elzárható bronzírozógép következik, melyet konstrukciós előnyeik kívül az tesz

különösen előnyössé, hogy a bronzpor szállását teljesen lehetetlenné teszi s így a munkateremben a nyomógép mellett állítható fel (sőt egyik-másik ehhez kapcsolható is, úgy hogy a külön berakás elesik), másrészt pedig jelentékeny megtakarítást ér el a bronzpor felhasználásánál. Egy újabb fülkében félautomatikus kisebb, kézzel vagy lábbal hajtható boríték- és zacskókészítő készülékek (gépeknek alig volnának nevezhetők) keltenek figyelmet, amelyek azt a célt kívánják szolgálni, hogy a nyomda maga készíthesse borítékjait és zacskóit.

Még meg sem emésztette az ember a nyert magyarázatokat, máris újabb valami köti le a figyelmét. Egy kis nyomdai sajtó, külsejében olyan, mint a »Viktoria«, álló szedéssel, de tégely helyett cilindernyomókészülékkel. A berakás kézzel történik, a kirakás automatikus.

Majd a betüöntődék kiállítása következik, amelyről csak annyit kell feljegyezni, hogy telje-

Reklámyomtatvány a lipcsei vásárból. Eredetije fekete és zöld színben nyomva.

sen túl vannak a háborus korszakon és egyre-másra hozzák ki a szebbnél-szebb ujdonságokat, ezek között a mai sokfajta rajzolóirányzatoknak megfelelő betűket és díszítményeket.

Litográfiai nyomógépet egyet sem találtam, ellenben több igen gyakorlatias segédgép volt kiállítva, a többek között egy remek köcsiszológép, amely gyorsasága mellett tökéletes munkát végez.

Lassan katalógus lesz már e kis cikkből, amit elkerülendő, abba hagyom a felsorolást.

Csak még egyetlen pillantást vessünk a »Buchgewerbehaus« felsőbb emeleteire, a múzeumba s könyvtárba. Nem tudom, hányadszor írok már arról, hogy ezek a múzeumi termek legjobb tükröi a nyomdaipar multjának és fejlődési fokozatainak, ahol szemléltetve találjuk Gutenberg első lépésétől kezdve mindazt, ami iparunkra vonatkozik. A könyvtár? Talán a legtökéletesebb az egész világon, amit még fokoz az, hogy tisztviselőik a legszolgálatkészebb emberek, akik az érdeklődőt nemcsak azzal kötelezik le, hogy készséggel adják

kézhez a kért műveket, hanem nagy szakmai tudásukat is kölcsönzik, hogy segítségére legyenek a tanulni vágyóknak.

Kint vagyunk újra a város forgatagában s a legnagyobb elismeréssel kell megállapítanunk, hogy a német grafikai és rokoniparágak, az ezek gépeit, eszközeit és anyagainak előállító gyárak a helyzet magaslatán állanak, fáradhatatlanul dolgoznak és töreksenek mindinkább előbbre, s hogy termékeik mennyire elsőrangúak, azt leginkább bizonyítja az, hogy évekre előre elvannak látva meg-

Reklámyomtatvány a lipcsei vásárból. Első oldal, a főszó piros, egyéb szöveg és rajz fekete

rendelésekkel — az ellenséges országokból.

Az irigység emberi természet, s így bizony volt valami irigység érzéseimben, amikor távozni kellett a munka eme szép országából. Jó volna, ha sokan mennének ki tőlünk oda, hogy megtanuljuk őket utánozni.

Löwy Salamon

A b e t ü f a j o k e l n e v e z é s e

Mint azt már e lap mult számában is megemlítettük, az eddig megöntött és forgalomban levő betüöntödei típusorozatok száma jó néhány ezerre megy s ahány betüféleség, annyi elnevezés. Az ornamentumsorozatok száma szintén temérdek. Neve természetesen mindegyiknek van: egy kicsit német, egy kicsit internacionális, de hiszen nem is kívánhatjuk a német, angol meg francia betüöntöktől, hogy a magyar históriából válasszanak betüik számára elnevezést. Ki se tudnák tán mondani. Amint-hogy mi is úgy vagyunk az ő elnevezéseik némelyikével.

Mégis — furcsa is az ember: soha sem tud fenéig megelégedni a meglévő dolgokkal — talán jól esnék, ha a Torpedo, Tip-Top, Elephanta meg Barnum-féle kétségtelenül gyönyörű elnevezések helyett más neveket olvasnánk a betü-

szekrények vignettáin, olyanokat, amelyek láttán egy-egy pillanatra talán a tipográfia hőskorába vinne vissza bennünket az emlékezet s olyan férfiak sziluetje libbenne elibénk, akiknek nevét talán mégsem volna szabad a magyar könyvnyomtatónak elfelednie.

Pedig elfelejtődnek. Nincs ami megtartsa az emlékezetünkben őket. A magyar könyvnyomtatásnak nincs még meg az összefoglaló, egységes, minden kort és kultúrmozzanatot ismertető históriás könyve. Amit *Ballagi Aladár* oly szépen megírt, amit *Szabó Józseftől Firtinger Károlyig* összehordtak: csak vázlat meg adalék egy-egy korszak történetéhez. Ezenfelül jóformán bibliográfiai ritkaság már mindmegannyi. Ha az újdonsült nyomdásztanuló azt kérdi tőlünk, hogy minő könyvből tanulja meg mestersége multját: nem tudunk rá mit felelni.

Ezen a szakkulturális nyomoruságunkon eny-

híthetne valamit, ha nyomdánk betűit arra érdemes tipográfusokról neveznők el, illetőleg a külföldről beszállingózó típusokat itt újra elkeresztelnők. Az ilyes anabaptista cselekedettel nem vétünk a praktikusságtörvényei ellen, hiszen — amint említettük — stílustani kifejezőképesség dolgában a legtöbb elnevezés értéke nulla.

Megkegyelmezni csak olyan típusoknak kellene, amelyek tervezőjüknek avagy valamely világhíres külföldi tipográfusnak emlékét viselik az eredeti nevükben.

A betűk eme újrakeresztelése a gyakorlatban régi dolog.

Hallottunk egy debreceni nyomdáról, ahol mikor lekopott a szekrényekről a jelzőcédula s ezzel részben feledésbe merültek az eredeti elnevezések: Petőfi, Rákóczi meg Arany János neve kezdett szerepelni az új feliratokon. De különben is mindennapi eset, hogy az eredeti betűelnevezést a nyomdász sutba dobja s helyette annak a munkának a címét használja fel meghatározásul, amelyhez az illető betűtípust közönségesen használják. Így született meg a régi Csizió-betű, Kalendárium-garmond s az újabb Közlöny-ciceró, Ország-Világ-borgisz, Lexikon-petit, Útmutató-nonpareille stb. elnevezés. A betűnagyságot jelentő nevek közül a Corpus, Cicero, Brevier, Text, Canon is ilyenformán keletkeztek.

Magyar betűöntőinktől típusaik és ornamentumsorozataik újrakeresztelését nem várhatjuk, mert hisz a mai drága világban csak nem dobhatják el mintakönyvkészletüket. De a jövőbeli elnevezéseket illetőleg mindenesetre szükséges volna a most elmondottak megszívlelése.

Hiszen ha százával szülnék is betűöntőink az újabb betűfajtákat, akkor sem kellene a görög-római mitológiába, meg nem tudom hova visszafáradni az elkeresztelésük okáért. A magyar könyvnyomtatás históriájában elég sok nemesen tündöklő nevet találhatunk, s ha már ebből is kifogynánk: ott vannak a tipográfiával rokon szakok nagyobbnevű képviselői.

Magyar betűöntőink ilyenformán igen szép emléket állíthatnának azoknak a régi tipográfusainknak, akik a magyar könyvnyomtatást híven, becsületesen és koruk színvonalához képest mű-

vészesen is szolgálták. Legelső helyen említjük közülök a *Tótfalusi Kiss Miklóst*, aki betűmetsző volt és a XVII-ik századbeli németalföldi könyvnyomtatás nagy hírért a maga művészi és technikai készségével jelentékenyen öregbítette. Jó betűmetszők voltak s bizvást megérdemelnék, hogy egy-egy csinosabb betűtípust öröklük ne-

vezzenek el: *Kapronczai Nyerges Ádám* marosvásárhelyi könyvnyomtató és *Bikfalvi Falka Sámuel*, a budai egyetemi nyomda rézmetszőbetűöntője, mellesleg a stereotípia egyik feltalálója. *Heltai Gáspár*, Kolozsvár első könyvnyomtatója ha betűt nem is metszett, de kitűnő fametsző volt s így csak magunkat tisztelnők meg vele, ha legalább valami sorozatos ornamentumot keresztelnénk el nevééről. — *Honter János* Erdélyország legelső könyvnyomtatója, a szászok reformátora s az első magyarországi térképész volt. A fametszésben is jeleskedett. Vajjon nem érdemelte meg százszorosán, hogy a késő utókor nyomdászbetűöntői egy icipici betűfajtát nevezzenek el róla?

Vegyük az üldözött nyomdászokat sorra, azokat, akik a maguk idejének vallásos-demokratikus eszméiért szenvedtek mérhetetlenül sokat. A nemes *Huszár Gált*, a nyomdászt és reformátort, akinek a tiszta élete folytonos bujdosásban telt el; *Hoffhalter Ráfalt*, a vándor könyvnyomtatót, kit a vallásos türelmetlenség Gyulafehérváron lenyakaztatott; *Manlius Jánost*, *Maneskovics Bálintot*, akik szintén hol bujdokolva, hol vándorolgatva szolgálták a magyar kultúra és szellemi felszabadulás ügyét.

A tipográfia édestestvérének, a könyvkereskedelemnek is volt egy olyan mártírja idehaza, akinek nevét nagyobb emlékezetesség okáért nem

Reklámnyomtatvány a lipcei vásárból. Harmadik oldal, a fősr piros, egyéb szöveg és rajz fekete.

ártana valamely nyomdai betütípusra ráruházni. *Ruem György* ez, a budai könyvtáros, aki egy a mostanihoz hasonló szomorú korban, a mohácsi veszedelem előestéjén szenvedett máglyahalált a budai Vérmezőn.

Vérmező...! Tiszteljük a vértanukat! »*Martinovics*-betűt« is el tudnánk képzelni, volna olyan jó hangzása, mint például a »Centennial«. De ott van még egy sereg íróember, a magyar irodalom és a magyar szabadságtörekvések mindmegannyi hőse: *Bessenyei György*, a nagyszerű író, a magyar jobbágság panaszainak megszólaltatója; *Bacsányi János*, akit harminc esztendeig tartott rendőri felügyelet és internáltság alatt a kontemporáris zsarnokság; *Kazinczy Ferenc*, a »magyar Goethe«, a korabeli irodalmunk nagymestere; *Verseghy Ferenc*, *Virág Benedek*, a szent *Kölcsey*; a nagy költői triász: *Vörösmarty*, *Arany János*, *Petőfi*; avagy a tündöklő nevű *Kossuth Lajos*, mellesleg a magyar hírlapirodalom megalapítója; *Táncsics Mihály*, akinek tisztos neve oly elválaszthatatlanul összefügg a legszentebb fogalom: a sajtószabadság történetével s a legszentebb magyar dátummal: március tizenötödikével. Mindezeknek a nagyjainknak talán csak volt annyi közük a magyar könyvnyomtatáshoz, mint *Lincolnnak*, *Wallensteinnak*, meg a különben igen tisztelteméltó *Mikadónak*, s talán tettek értünk annyit, hogy emlékezetüknek egyik-másik betütípusunknak róluk való elnevezésével gyujtsunk egy-egy haloványan világló mécseset?

Tiszteljük a magunk becsületes, a szabadságért és felvilágosodásért való küzdelemmel terhes múltját. Amely közület még erre sem képes: nem érdemli meg, hogy legyen.

Amikor nagyjaink emlékének való áldozásról

van szó, különösen meg kell még emlékeznünk a könyvnyomtatás feltalálójáról, akinek nevéől ismerünk ugyan betűt, stilustani szempontból véletlenül elég jót (*Gutenberg-Gotisch*), de sajnos, ez a típus éppen a gótikus volta miatt Magyarországon alig használatos. Valami más, szép és amellet közhasználatú betűt kellene róla elneveznünk, hogy emléke folyton előttünk legyen, buzdítson és fejlessze bennünk a sajtómunkási önértetet.

A feltalálók legnagyobbikát nálunk — rajtunk kívül — úgy látszik, nem nagyon ismerik. Arrafelé Nyugaton már jobban. Ott meg is becsülik. Szobrokat állítottak az emlékének. Utcákat, tereket neveztek el róla, sőt még — hónapot is. *Auguste Comte*, a pozitívista bölcelet megalapítója, akinek minálunk a nemrég elhunyt *Kún Sámuel* kollégánk volt egyik legbuzgóbb magyarázója: sutba dobta a keresztény kalendáriumi besosztást (mint azt öelőtte már a francia forradalom is megcselekedte), s az új hónapokat olyan emberek nevére nevezte el, akik az emberiség haladásának ügyét valamely abszolút értékű művel szolgálták. Így kapta a Comte-féle kalendárium augusztus 13-tól szeptember 9-éig terjedő kilencedik hónapja a »Gutenberg« nevet.

Megbecsülik *Gutenberget* a »boche«-gyűlölő franciák is: Párisban egy szép hosszú utca viseli az ő tisztos nevét; csak Magyarország fővárosa nem akart tudomást venni az »emberiség legnagyobb jótévőjéről«, az a város, amely annak idején öklendezés nélkül választotta diszpolgárává *Haynaut*, *Windischgrätzet* meg *Paskievicset*. Budapest annyira kicsiny legénynek tartotta a könyvnyomtatás feltalálóját, hogy még az icipici *Sándor-teret* is sajnálta tőle, azt a terecskét, amelyet a hetvenes években »Tetü-piac« néven ismert a Józsefváros vaskoshumorú népe. Novák L.

Két szokatlanul feltűnő plágium

Ha valaki aranyórát, vagy éhségében kenyeret csent el a zsebből, illetőleg a boltból, arra azt mondják, hogy lopott s ha elcsípi, becsukják. Ha azonban valaki irodalmi vagy művészeti alkotást lopott, arra azt kell mondani, hogy *plagizált*. Mert hát a finomság mindennél előbbre való.

A mi szakmáinkban igen-igen ritka dolog, hogy szellemi alkotásokat lopnának, nemcsak azért, mert a tisztességérzet kiválóan fejlődött fokot ért el nálunk, de azért is, mert munkás és munkaadó egyaránt az újra, a szebbre és jobbra törekszik, s ha akszidens-

szedőink, rajzolóink befolyásoltatják is magukat az időnként divatozó újabb és újabb — rendszerint külföldről kiinduló — irányzatoktól, sohasem vetemednek a szolgálai utánzásra, ami egyenértékű a lopással, hanem a divat, vagy legyen hát stílus alapelveit teszik magukévá s alkotnak tehetségük szerint jót vagy rosszat.

Nem is emlékszem, hogy nálunk a grafikai iparban az utóbbi két évtizedben valami feltűnőbb plagizálási eset felmerült volna.

Egyébként óvatos vagyok a plagizálás kérdése terén s ha még oly gyanus is a dolog, igyekszem elútni azzal,

hogy elvégre megtörtént már, hogy nem kettő, hanem több ember is egy gondolatra jutott. E sorok fölé azonban bátran írhatom a plágium címet, mert az egyszer holt bizonyos a dolog. A »Magyar Grafika« 1920 augusztusi számában Tábor János grafikus művész munkáiból közölt mutatványokat, ezek között volt az e helyütt reprodukált Márkus Pál- és műszaki üzlet levélfeje.

Ez a levélfej meg-tetszett egy másik gumi- és műszaki üzletnek és találkoztott rajzoló, sőt nyomda is, mely ezt szolgai módon utánozta, amint azt a 2. ábra mutatja. Ha tisztességtelen dolog egy rajzoló művész alkotását az ő beleegyezése nélkül utánozni és ez kétségtelenül az, akkor fokozottabban csúnya dolog, amikor a nyomda megkérdet nyujt ahhoz, hogy egy gumiárkereskedés levélfeje egy másik gumiárusító kereskedés számára utánóztassék s ezzel a megrendelők meg-tévesztessenek.

Valószínűleg nem volt még szentesítve a tisztességtelen versenyről szóló törvény, különben a kereskedő nyomda is meggondolta volna ezt a kvalifikálhatatlan eljárást. Mit szóljunk azonban a »művészről«, aki nem átallotta a rajz alá odatenni »K. L.« kézjegyet? Micsoda eszmeszegény, a rajztechnikában is kontár valaki lehet az, aki még utánozni sem tud és kontármunkát végez akkor is, amikor a kitűnő minta előtte áll.

Még jó, hogy reátette a K. L. betűket, ez mentesíti Tábor attól, hogy e betűknek csúfolt törzszülőtteket neki tulajdoníthatnák azok, akik az ő eredetijét ismerik.

De ennek a nőtának még egy strófája van. A 3. ábra szerint még másvalaki is szerelmes lett ebbe a levélfejbe

és még egyszer kopírozták Tábor levélfejét. Hogy még ocsmányabb eredménnyel, mint az elsőt, azt úgy látszik a rajzoló »művész« is érezhette, mert szerényen nem tette oda a kézjegyet, csak a díjat vágta zsebre a más eszméje után. Nem akarok itt foglalkozni a rajzoló erkölestelen eljárásával, de nem hagyhatom szó nélkül a két nyomda eléggé el nem ítélt eljárását. Nem lehet itt szó könnyelműségről, mert hiszen tudniok kell, hogy az ilyesmi a tisztességes ipari és művészi felfogás szerint meg nem engedett dolog, sőt — ha jogászt kérdeznék meg — nem tudom, nem lenne-e kriminális ügy, mely kártérítési alapot is nyujthat a sértett művésznek.

De kapcsoljuk ki ezt a részt és szóljunk inkább arról, hogy nem szűgyenlik a más termékét utánozni, amikor talán ugyanolyan költséggel újat termelhetnének. Nem gondolják ezek a nyomdák, hogy sokkal többet használnak önmaguknak, ha megrendelőik előtt önérzetesen kijelentik, hogy nem szabad utánozni, de ha mindenképpen tetszik nekik a Tábor-féle munka, úgy meg tudhatják a címét a Magyar Grafikánál, majd rajzol nekik Tábor, amit ők akarnak. Nem

hivatkozom a külföldre, ahol csak úgy, mint hazai jobb kereskedőinknél és gyárosainknál alapelv a nyomtatványok készítettetésénél az, hogy ne legyen olyan, amilyen másnak is van, de meg kell állapítanom, hogy gyenge lábón állhat ott mester-ségünk, ahol olyesmire vetemednek, mint a két példa. Tanulják meg, ha még nem tudnák, hogy a plágium csak a női divatcikkekben szokás; ott találnak állítólagos párisi modelleket (hamisítatlan bécsi gyártmányt),

1. ábra. Eredeti levélfej, Tábor János grafikus rajza

2. ábra. K. L. grafikus »művész« rajza

3. ábra. Ismeretlen grafikus »művész« műve

(A tangirozott rajzrészletek piros színnel, egyéb részletek pedig feketével nyomattak)

és még egyszer kopírozták Tábor levélfejét. Hogy még ocsmányabb eredménnyel, mint az elsőt, azt úgy látszik a rajzoló »művész« is érezhette, mert szerényen nem tette oda a kézjegyet, csak a díjat vágta zsebre a más eszméje után. Nem akarok itt foglalkozni a rajzoló erkölestelen eljárásával, de nem hagyhatom szó nélkül a két nyomda eléggé el nem ítélt eljárását. Nem lehet itt szó könnyelműségről, mert hiszen tudniok kell, hogy az ilyesmi a tisztességes ipari és művészi felfogás szerint meg nem engedett dolog, sőt — ha jogászt kérdeznék meg — nem tudom, nem lenne-e kriminális ügy, mely kártérítési alapot is nyujthat a sértett művésznek.

De kapcsoljuk ki ezt a részt és szóljunk inkább arról, hogy nem szűgyenlik a más termékét utánozni, amikor talán ugyanolyan költséggel újat termelhetnének. Nem gondolják ezek a nyomdák, hogy sokkal többet használnak önmaguknak, ha megrendelőik előtt önérzetesen kijelentik, hogy nem szabad utánozni, de ha mindenképpen tetszik nekik a Tábor-féle munka, úgy meg tudhatják a címét a Magyar Grafikánál, majd rajzol nekik Tábor, amit ők akarnak. Nem

amelyeket százzámra utánoznak, mert ha Kovácsné önagsága úgy tűzeti fel kalapjára a paradicsom-madarat, hogy a szemét kiüsse, bizonyos, hogy Keményné önagsága, akivel zsúron találkozott, másnap már tüvé teszi a várost, hogy hol kaphat teljesen hasonlót.

De a nyomdaiparban ez se nem divat, se nem jó és bizony-bizony beleütközik a tízparancsolat egyik rendelkezésébe.

Ha ilyesmi külföldön történnék — persze, ott mások az erkölcsök és ilyesmi nem fordul elő —, akkor kipellengéznék az illetőket.

Mi ismerjük a neveket, de várunk, hátha nem lesz ennek folytatása, mert hiszen nem a kipellengézés, hanem az akar e sorok célja lenni, hogy magukba szállásra készítsük azokat, akiket illet és hagyják jövőben békén azt, ami a másé.

Figyelő

A magyar könyvkötőipar multjából

Azt a feltevést, hogy a korvinák könyvművészete nem gyökeredett hazai talajban s hogy az kizárólag a Mátyás részéről felismert, megbecsült és udvarában meghonosított olasz reneszánsz ízlésnek gyümölcse volt, terhelő súllyal támogatja a Mátyás halálát követő időknek könyvkötőipari képe. Az öt követő királyok a leglojalisabb szemszögből nézve sem voltak bibliofileknek nevezhetők, nem is szólva a főurakról, akiknek túlnyomó része még Mátyás művészetszeretében is «idegen» országok káros befolyását látta. A korvinákat ennek ellenére sem szabad merev történelmi objektívítással egyszerű epizódnak tekintenünk, mert láttuk, ezt olyan tények tiltják, amelyek a kérdés megítélését kiveszik a történetíró kezéből és az analízáló szakemberre teszik át. Szakmai szempontból pedig kétségtelenül felismerhetők rajtuk olyan provinciális stílusjelenségek, melyek felett egy tétova megállapítással átsiklanunk nem szabad. Hogy ennek ellenére mégis folytatás nélkül maradtak, sőt, hogy a rajtuk észrevehető stíláriis sajátosságoknak még a formai elemei sem támadnak fel többé, annak okai kívül esnek a könyvkötészeti kultúra területén. Száz év telik el a korvinák keletkezése után, amíg újra felélénkül kissé a könyvkötészeti tevékenység, sajnos, ezúttal is, mint a korvinák előtt, idegen nemzetek ízlése és modora nyomán. A reformáció és az ellenreformáció irodalmi harca nagyot lendít ugyan nyomdaiparunkon és könyvtermelésünkön, ám az egyoldalú teológikus szempontok nem engedik a könyv művészetét életre kelni. Ez időben éli Franciaország könyvkötőművészetének fénykorát és ennek egy sugara sem jut el hozzánk; amit a többnyire német származású könyvkötőmestereink termelnek, az ennek csak halvány, meg nem értett kópiája; de a legtöbb esetben még ez sem, hanem a korvinák előtti vaknyomatós német könyvtípusoknak az una-lomig újraismételt változatai, invenció és művészi készség nélkül. Különösen Kassán folyt élénk könyvkötőipari élet, melynek céhszabályait is ismerjük, azonkívül számos könyvkötőmester nevét és munkáit, de tudunk néhány löcsei, pesti és komáromi könyvkötőről is. Művészeti jelentősége a következő évszázad erdélyi könyvkötőiparának van, amely ismét egy fejedelem nevéhez és Kolozsvár városához fűződik. Apaffy Mihály és neje Bornemissza Anna ugyanis kivételesen kulturált érzékkel fordultak a könyv művészete

felé és az ő érdemük, hogy az a néhány, egyébként ismeretlen nevű könyvkötőmester, az akkori Európának e sajátosságos magyar szigetén, a nyugati országok könyvművészeti színvonaláig emelkedő alkotásokat produkált. Ezeket a fogalomra vált kolozsvári köteteken újólag meg kell állapítanunk azt, amit a korvinák kapcsán már hangsúlyoztunk, hogy tudniillik az első pillantásra felismerhető olasz és német formaelemeken, vagy a róluk elmaradhatatlan francia »legyező«-motívumon kívül, a kompozíció egészen ugyanaz a provinciálisan jellegzetes íz érzik, mint Mátyás kötésein. Ezt

Erdélyi (kolozsvári) kötés a XVII. századból

nemcsak a sűrűn használt szegfüvirágos bélyegzőnek népies felfogású rajzán vehetjük észre, hanem felhasználásának módján is, amennyiben azt — francia szokás szerint, de kevésbé szigorú szerkezeti egységgel — a legyezőmotívumokból képezett díszítmények öveként alkalmazzák. Hasonló szerepe jut a körömvirágos,

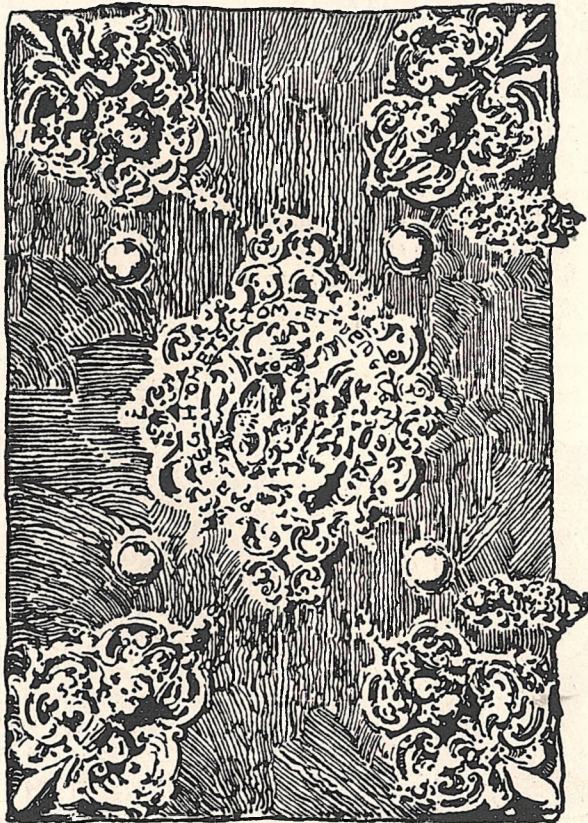
bogáncsos és rózsás motívumnak. Egy kissé a százsz könyvdíszítő stílusra emlékeztetnek a díszített könyvfedelek tükrében alkalmazott nagybetűs szövegek, melyek úgy, mint amazok, rendszerint a tulajdonos nevét és rangját jelölik meg, továbbá az évszámot. Sok igen szép példány van belőlük az Erdélyi Múzeumban, de a legszebb a Senczi-féle váradi biblia kötése, melyet a nagy technikai készséggel és sok ötlettel felépített kéziaranyozású díszítésen kívül csatok és veretek is díszítenek. Ez talán a legjellemzőbb provinciális munka, amelyen a renaissance kéziaranyozása testvéri békességben osztozik az ötvösművészettel, a középkor e lassan halványuló emlékeivel. A veretek egykorúak és az utórenaissance barokkba hajló formaplasztikájának szellemében vannak mintázva és kidolgozva. Ezen is szerepel az erdélyi szegfű, még pedig felületbetöltő motívumként az »à la fanfare«-modorú kartus-tagozás fordulatközeiben. A bélyegzőmotívumok között egy barokos rajzú lángoló szívet ismerhetünk fel, két-két rozettává alakítva, továbbá egy nefelejtshoz hasonló virágmotívumot, amelyet, minthogy ha-

mann János mester érdeméért, lobban fel újra, ismét rövid időre és — napjainkig — utoljára.

A kolozsvári művészetnek az ország más részén, más okok következtében és más körülmények között támadt folytatása. Amikor amaz elveszti jelentőségét, éppen a XVIII. század elején kezd fellendülni a nagyszombati könyvkötőipar, Pázmány Péter egyetemének székhelyén, jórésztben az ő működésének és az általa megindított hitvédelmi mozgalomnak hatása alatt. Ezekre eleve kijelenthetjük, hogy korántsem olyan eredeti és nagyrétű alkotások, mint a kolozsvári kötések, bár a provincialitás anyajegyei ezekről sem hiányoznak. A kolozsváriak a francia és olasz karaktert a protestáns Északnémetország és Hollandia könyvpiacán átszűrve dolgozzák fel lokális stílussá, a nagyszombatiak ezzel szemben a *katólikus* bécsi és gráci könyvtípusok hatása alatt állanak és mintaképek az ú. n. jezsuitakötések között lelhetők fel. A táblát igen gazdag rajzú, egy, vagy több keret veszi körül, a belső tükröt négy sarokdísz és egy medaillonyszerű középdísz tagozza fel. Utóbbi gyakran Krisztus vagy Szűz Mária névbetűit is tartalmazza. Kisebb méretű könyveken használják a »legyeződísz« is, azonban eltérve a kolozsvári kötések stílusától, nem síma, hanem tagozott szélű legyezőcikkekből összeépítve. A nagyszombati kötések közé tartoznak a gyakran emlegetett naptárkötések is, melyekhez hasonlók különben Pozsonyban és Sopronban is készültek, ezek azonban már a hanyatlás képviselik. Az aranyozás tömegaránya ugyan még mindig a régi, sőt egyik-másik kötésen még a kelletnél és a szokottnál is súlyosabb, de a szerszámtechnikai kivitel is jóval nehezkesebb, mint a korábbi egyházi kötések. Ezek a naptárkötések vaskos, telitestű ékítmények között, medaillonyszerű középelhelyezésben III. Károly, majd Mária Terézia arcképeit látjuk, országcímer és családi címerek koszorújában, az arcképek alatt és felett pedig hosszúkás mezőket, amelyeket vagy feliratok, vagy présdúccal nyomott bibliajelenetek töltenek be.

Ehhez hasonlóan díszített kötések ez időben több helyen fordulnak elő, anélkül hogy ezek bármelyikében a stílusfolytatást felismerhetnők. Kéziaranyozásuk viszonylagos finomságával tűnnek ki a pozsonyiak, azonkívül néhány löcsei kötés.

Kolozsváron, Nagyszombaton és Pozsonyon kívül Debrecen a harmadik gőcpont, ahol — ismét az előbbiektől teljesen függetlenül — egy igen sajátos könyvkötőipar virágzott, helyesebben, érte el a XVIII. század elején virágzásának tetőfokát. Debrecen könyvkötőipara ebben az időben már közel százötven szentdős volt és megalapítása egy lengyel származású nyomdásznak, Hoffhalter Ráfaelnek nevéhez fűződik, aki 1561-ben nyomdát rendezett be a kálvinista Rómában s akinek egy 1582-ből való, szászországi ízlésre emlékeztető tarkán festett borjubörkötését a Nemzeti Múzeum őrzi. Hoffhalter mesterségbeli örökösei az idők folyamán megszapordtak, céhbe tömörültek s a XVIII. század elején úgy határoztak, hogy minden új mester köteles remekét a városi református kollégium könyvtárának felajánlani. Ezekből a kötések közül az idők fo-

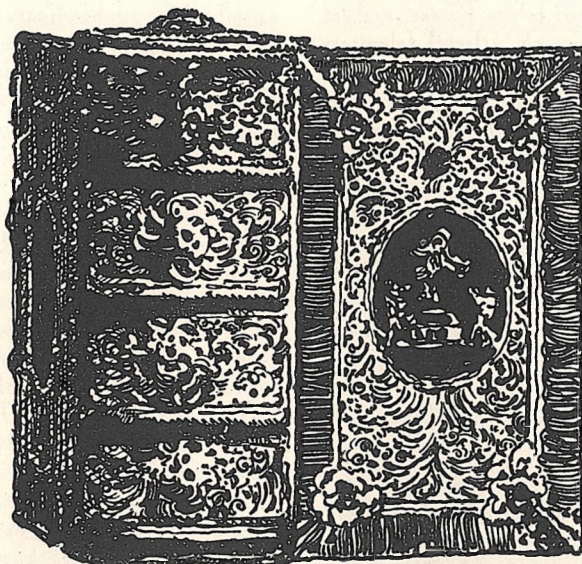
Rákóczi György veretes bibliája a XVII. századból

sonlót más egykorú kötésen nem ismerünk, szintén a kolozsvári könyvművészet helyi sajátosságai közé kell soroznunk. A kolozsvári könyvművészet — mint annak idején a budai — szintén rövid életű volt. A XVIII. század első felében a legkedveltegebb színvonalra hanyatlak alá és csak a XIX. században, Gutt-

lyamán egész kis könyvtárra való gyűlt össze és ez a könyvtár kapcsolja bele Debrecent a magyar könyvkötőművészet történetébe. A kötések dedikációs oldalán olvashatjuk az ajándékozó könyvkötőmester nevét és az ajándékozás évszámát, melyet a kollégium könyvtárosa jegyzett be. A legrégebb ilyen kötést Telegdy Péter készítette 1750-ben, a legutolsó a XIX. század elejéről való. Ezek a kötések fehér pergamentborításúak, kézi-aranyozással és kézfestéssel vannak díszítve, úgy, mint az egykorú hamburgiak. Fedelük beosztása aranyozott geometrikus szalagfonat, mely hasonlóan a »fanfare»-kötések szalagszerkezetéhez, a táblát különböző nagyságú és formájú mezőkre osztja; ezekbe a mezőkbe virágmotívumos kompozíciók vannak belearanyozva, a virág és levéltetek pedig különféle színekkel kifestetve. A festés a parasztművészek naiv játékos kedvére emlékeztet, vidám színeivel ellenállhatatlanul juttatja eszünkbe a hajdumegyeyi népművészet derus fantáziáját, amely itt, a kulturált nyugati szerszámtechnika iskolázottságát közvetlenebb

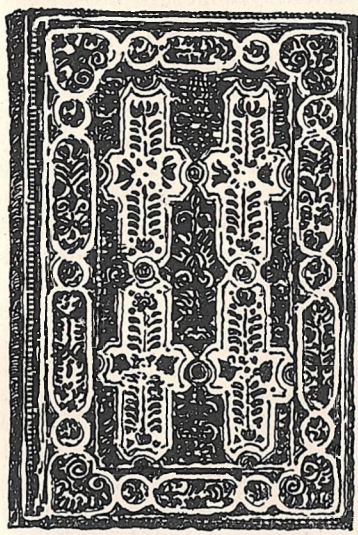
specifikum csak hangulatában hazai jellegű és legfeljebb a kompozíciók összeépítésében teret néhány népies reminiscenciának; tárgyilagosan szemlélve, hű képe az egykorú európai könyvkötőiparnak. Tehát ismét a provincialitás az, ami különállóká osztja a debreceni készítményeket és oly határozottan kiemeli a nagyszombati és kolozsvári kötések sorából. Érdekes, hogy ez a XVIII. században kialakult »debreceni» könyvtípus idők során valósággal hagyományossá vált s a debreceni könyvkötők tradíciószerepétete még akkor is ápolta ezt a szokást, amikor a céhszabályok kötelező ereje megszűnt. Sőt, ami még érdekesebb, másutt is kísérleteztek debreceni mintára festett pergamentkötésekkel és egyidejűleg több helyről támad visszhangja ennek a díszítő stílusnak.

Erdélyi ötvöskötés a XVII. századból

A XVII. és XVIII. század tehát elég mozgalmas könyvkötőipari tevékenységet váltott ki hazánkban, három fészke is volt egyszerre ennek a mesterségnek, kár, hogy a stílári kialakulás ezúttal sem sikerült és a három könyvtípus külön-külön élte le rövid életét. Ezzel azután

le is zárul a magyar könyvkötőipar művészettörténeti része, mert a még fellevenedő kolozsvári stíluskísérletek és Guttman János tevékenysége már csak a kézművesség utolsó erőfeszítése a terethódító és minden művészt leromboló gyáriparral szemben. *Jaschik Álmós*

A baloldali ábra debreceni, a középső és a jobboldali ábra pedig nagyszombati kötés, mind a három a XVIII. századból

tenni igyekszik. Tény is, hogy ezeken a fedeleken nem az egyébként igen ügyes kéziaranyozás az első, mit észreveszünk, hanem az életvidám színezés, a hortobágyi szűrőkre emlékeztető színpompa. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy ez a lokális

le is zárul a magyar könyvkötőipar művészettörténeti része, mert a még fellevenedő kolozsvári stíluskísérletek és Guttman János tevékenysége már csak a kézművesség utolsó erőfeszítése a terethódító és minden művészt leromboló gyáriparral szemben. *Jaschik Álmós*

III. évfolyamunk első félévét zárjuk ezzel a számmal s ezzel pontot is teszünk a Magyar Grafika fennállása óta leélt legküzdelmesebb félesztendő után. Ha olvasóink visszapillantanak lapunk két és fél esztendő pályájára s végiglapozzák az eddig megjelent huszonöt füzetet, kell hogy szemükbe tükröződjék az a fokről-fokra előbbretörő igyekezet, amellyel lapunkat a grafikai művészet hűséges tolmácsolójává avattuk, hogy ezáltal a magyar nyomdaipart legalább is arra a nívóra segítsük, amelyet a béke boldog éveiben kitartó, önerőnkől sarjadt munkálkodás árán elértünk. — Hogy ezt a célunkat nem érhetjük még el teljesen, nem rajtunk múlott; szomorú közgazdasági viszonyaink bilincsekben tartják még ma is a mi szép iparunkat s egész bizonyos, hogy a mi acélos akaratumk gyenge ezeknek a béklyóknak a szétbontására. Küzdelmünk azonban mégsem mondható meddőnek; a konzervatívizmust teljesen megtagadó ama törekvésünk, hogy a nyomdászat művelőit a grafikában ma honos irányzatok követésére serkentsük, sikert eredményezett. Ezt el kell ismerniök még azoknak is, akik egyébként nem szívesen látják az új irányok kifejlődését, annak dacára, hogy az újabb sajtótermékek stílusát figyelemmel kísérhetik. Amilyen eréllyel és szívóssággal törekedtünk új irányoknak megszabására, épp oly erős akaráttal igyekeztünk lapunk anyagi bázisát is megteremteni, hogy ily módon biztosíthassuk lapunknak a szárnyaló fejlődés lehetőségeit. A Magyar Grafika fejlesztése a két esztendő alatt súlyos áldozatokat követelt kiadónktól, mely áldozatokat növelni a mai viszonyok között sem a lap, sem az iparfejlesztés szempontjából már nem tanácsos. Iparunk munkaadói részéről tapasztalható megnemértés és a munkások csekély teherbíró képessége egyaránt fenyegették lapunk létének alapjait és fejlődését s hogy ezt meg nem akasztották, tisztán az elszakadt magyar területek nyomdászainak érdeme, akik magukra-

Pro domo

utaltságukban a Magyar Grafikában lelték meg azt a vezérlő és irányító orgánomot, amely az ő grafikai ipar-

ruk nívóját is hivatva van felemelni mai leromlottságából. Ez az akciónk — az utódállamok szakértői köreiben gyökeret verni —, még koránt sincs befejezve. Nyilvánvaló, hogy elszakadt munkástársainkat a szakmaszeretet és a szépre való törekvőtömöríti lapunk köre s mit sem óhajtunk inkább, vajha Csonkamagyarország nyomdászai is így gondolkodnának. Értsék meg, hogy eminen érdekek a szakmafejlesztés ma egyedüli eszköze: a szakirodalmat támogatni és ennek fejlesztését elősegíteni. Ez a cél áldozatot követel s ezt az áldozatot meg kell hozni. Mi eddig elmentünk a végső határig s ha az eddigi közel negyedmillió deficit megtérülését nem is reméljük, nem is kívánjuk, ezentúl mégis arra fogunk törekedni, hogy a már meglévő hiányt ne növeljük túlságos mértékben, mert ezzel útját állnók a Magyar Grafika jövőbeni fejlődésének. Ennek egyedüli módja, hogy lapunk árát a második félév első — augusztusi — számától kezdve fel kell emelnünk. Az áremelés mértékét még nem ismerhetjük magunk sem, de semmi esetre sem fogja meghaladni munkástársaink teherbíró képességét és viszont nem fogja túlhaladni a szükségletet sem, mert ez alkalommal — talán feleslegesen — ismételten hangsúlyozzuk, hogy lapunkat nem nyereszkes célzattal jelentjük meg, hanem tisztán szakmánk iránti szeretetből. Ezzel kapcsolatban azonban bejelentjük azt is, hogy kedvező körülmények esetén nem zárkózunk el a terjedelem további bővítésétől sem és hogy a Magyar Grafikának egyes számaiban a szemléltető oktatást szolgáló részt — a mellékleteket — az elszakadt területeken élő olvasóink igényeinek megfelelően fogjuk átreformálni. Meg vagyunk arról győződve, hogy így módunk lesz lapunkat az eddiginél fokozottabb mérvben fejleszteni és iparunkra való jóhatását hatványozni.

A grafikai rajz és a mesterszedés

lapunk multhavi számában több olyan grafikuskézből eredő rajzot mutattunk be a külföldi folyóiratok illusztrációi és hirdetései közül, amelyekről többek között azt is írtuk, hogy azokat könnyen utánozhatjuk szedésben a máris rendelkezésünkre álló újdívatú betüöntődei anyagok felhasználásával. Ezzel az ismertető cikkel és illusztrációival kapcsolatban egyik vidéki kollégánk írja a következőket:

»Ma, amikor nekünk vidéki nyomdászoknak vajmi kevés alkalmunk van külföldi szaklapokat és egyéb folyóiratokat lapozgatni, csak örömmel fogadhatjuk, hogy a Magyar Grafika szemelvényeket közöl azoknak mellékleteiből és egyéb illusztrációiból. Az értelmes akszidenssedő ezekből rendkívül sokat tanulhat, utánozhatja is azokat. Azonban magamról tu-

dom, hogy az utánzás nagyon keserű kenyér. Arról nem szólok, hogy kollégáim részéről »felhúzásnak« teszem ki magam, inkább az okoz gondot, hogy valamilyen rajzot utánzó szedéseim hatásukban meg sem közelítik a mintát. Jól tenné tehát a M. G. szerkesztősége, ha rajzoknak szedésbe való átültetését mintákkal illusztrálná.»

Multkori cikkünk tagadhatatlanul nagyobb értékű lett volna, ha az annak keretében bemutatott rajzoknak szedésbe való átültetését is bemutathattuk volna. Sajnos, ez akkor nem volt lehetséges, mert túlságosan költséges lett volna a szokatlanul sok illusztráción kívül még szedésmelléklettel is súlyosbítani lapunk kiadójának terheit. Miután azonban magunk is érezzük, hogy a hiányt pótolni kell, e sorok illusztrációjaként négyoldalas mellékleten mutatjuk be, miként lehet rajzokat szedésbe átültetni.

Ezzel a kérdéssel egyébként már egyízben foglalkoztunk e lap hasábjain az I. évfolyam szeptemberi számában, amikor »Vázlatkönyvünk hasznosítása« című cikkünkben részletesen ismertettük és több szedéspéldával illusztráltuk e kérdés megoldási lehetőségeit. Akkor egyszerűbb szedéspéldákat mutattunk be, amelyekkel a minta gyanánt bemutatott rajzokat minden tekintetben utánoztuk. Ez alkalommal folytatjuk az ily szedésbeállítások bemutatását, azonban óvakodunk a mintául szolgáló rajzoknak hű utánzásától.

Mostani szedéspéldáinkkal inkább azt kívánjuk illusztrálni, hogy az egyes rajzokban rejlő ötleteket, a rajzok konstrukciójának folthatását stb. miként alkalmazhatjuk ki szedéseink megtervezésénél. Ezekhez a szedéspéldákhoz az alapmotívumokat lapunk multhavi illusztrációi szolgáltatták, tehát vedd csak elő, kedves kollégám, lapunk multhavi számát és kísérd figyelemmel az alant következő magyarázatokat.

1. és 2. példa. A Budapesti Gyermekcipőotthon és a Nemzeti Reklámáruház levélfejei. Mind a kettőnek az alapeszméjét a multhavi 4. példából vettük. Egyik sem hasonlít ehhez ugyebár, az eszme azonban mégis azonos: a szalagokra nyomott szöveg, a fokozatos csökkentése a szalagok hosszának; a vignettáknak a beállítása viszont nagyon is hasonlít a multhavi 1—2. példák vignettáinak alkalmazási módjához.

3. példa. Az Erdélyi Bank rt. kétszínű reklámlapja. A fősor elhelyezésének és a vignettával való kapcsolatának motívumát megleljük a multhavi 25. példánál; a vignetta körül gomolygó sorok viszont a multhavi 23. példára emlékeztetnek, noha azt is rájuk lehetne fogni, hogy a 25. példabeli figura kalapsziluetjének vonalait követik. Ez is megállja a helyét, noha valójában nem erre gondolt a tervező, de ez is bizonyítéka annak, hogy rajzoknak mélyreható tanulmányozásával bizonyos tetszetős, szemünknek kedves motívumok úgyszólván észrevétlenül vésődnek emlékezetünkbe és megtermékenyítik fantáziánkat.

4. példa. Zala Mór lelépapirosa feltelosztásban teljesen azonos a multhavi 18. példával; különbség van azonban a folthatásban; a multhavi példa függőleges margódisze, vignettája vaskos, feketefoltú és a szövegsora vékonyvonalas betű, a mostani példának viszont margódisze és vignettája finomvonalas, a fősora pedig erősképi betűből szedetett. Egyszóval folthatásban fordítottja amannak.

5. példa. Az Adler-Werke kétszínű reklámlapjának folthatása a multhavi 6. példára emlékeztet. a csillagkereszt ágai között kisugárzó expresszionista díszítődarabok (körzetsarkok) alkalmazásának ötletét a multhavi 2. példából merítettük és a 23. példa szolgáltatta a csillagkeresztet körülfogó félkörökbe hajlított szövegsorokhoz az alapeszmét. A példa, amint látjuk, nem szolgálai utánzat, annak dacára, hogy az ötleteket idegen rajzok adták.

6. példánk a multhavi Pfannkuch & Co. (7. példa) szignetjének változata, míg a 7. példánkhöz a 17. példáról vettük kölcsön az ötletet. Az ehhez hasonló könnyű szignet- és monogram-megoldásokat megrendelőink igen kedvelik és szívesen látják mint dekorációt nyomtatványaikon.

A 8. példánk foltcsoportosítását a multhavi 12. példa szolgáltatta. Annyiban tértünk csak el attól, hogy e példánk megoldása szimmetrikus, ami a helyes egyensúlyozást biztosította.

Zubek sportkellékek áruházának cégkártyája (9. példa) a multhavi bekötési tábla mellékletünk 27. és 30. példával azonos, dacára annak, hogy azokat mi annyira hozzá egyszerűsítettük a szedő anyagához, hogy csak a leggyakorlottabb szem fedez fel a mintául szolgáló bekötési táblák és e szedéspéldánk között hasonlatosságot, ha nem hívjuk fel rá a figyelmet.

10. példánk közeli rokonságban van a »Parfum Fanal«-hirdetéssel (m. h. 5. példa). A családi vonások az első pillanatra szembeszökők és mégis ez valami más. Amaz grafikus munka, míg ez szedés és így természetes, hogy ez a kedvesebb minden tanulni vágyó kollégának.

Legérdekesebb a 11. szedéspéldánk. Szaktársaink közül igen kevesen gondolnának arra, ha szemlélik a mult számunk 72. oldalán levő »Linotype Splitmagazin«-okat magyarázó illusztrációt, hogy azt még szedésmintának is fel lehet használni. De mint a példánk mutatja, ez sem tartozik a lehetetlenségek közé.

Szaktársaink fejlesztése az a szent cél, melyet kitűztünk magunk elé és nem kímélve semmi anyagi áldozatot, járjuk útunkat, mely néha-néha bizony göröngyös, ha a jószándékunkat félreértik. Nem mindig a szedésmelléletekből tanulhatunk. Azért közlünk néha kiváló grafikus művészek munkáiból szemelvényeket, mert ez a művészet az a forrás, amelyből nekünk nyomdászoknak táplálkoznunk kell. W—K

A l o i s S e n e f e l d e r

Kísérletezése legelején még nem bírt Senefelderre nézve különös fontossággal a nyomási alap, mert kísérletei megérlelték benne azt a meggyőződést, hogy a könyvnyomtatástól való függetlenítést csak úgy éri el, ha ennek mechanikai műveletét valamely vegyi művelettel helyezi szembe. A különféle fémekkel (acél, réz, cinkkel) történt kísérletei bár még nem jártak megfelelő eredménnyel, de azt már látta, hogy nyomási alapnak ezek mindegyike megfelel. Olyan sokszorozási

műveletet akart feltalálni, amellyel saját erejéből képes nemcsak a betűt megteremteni, de egyúttal a nyomtatást is elvégezni. Erre a gondolatra bizonyára a kottanyomás vezette Senefeldert. Ebből indulhatott ki, amikor kísérleteit megkezdte és tudta, hogy munkáját siker fogja koronázni, ha a hosszadalmas és fáradságos vésés helyett rendes írással és a mélynyomás helyett sík felületről fog sokszorozható.

Kísérletei határozott formát mégis csak akkor kez-

TELEFON 26-19

ALAPITVA 1856

BUDAPESTI GYERMEKCIPŐ-OTTHON
SÁRKÁNY ÁRPÁD
SÜTŐ-UTCA

22

Budapest, 19.....

1. példa

NEMZETI
REKLÁMÁRUHÁZ
LEHEL-TÉR

* 30 *

2. példa

***TELEFONSZÁM 25

ALAPITATOTT 1843. ÉVBEN

ERDELYI BANK

R-T.
 KOLOZSVÁR (CLUJ)

A bank elfogad betéteket takarékpénztári könyvekre, folyószámlákra s azokat felmondás nélkül visszafizeti. Leszámítól váltókat, utalványokat, járadékokat, csekkeket, kisorsolt értékeket stb. Értékpapirokat, idegen pénznemeket elad és vásárol. Előleget ad értékpapirokra folyószámlán és előre meghatározott időre. Díjmentesen bevált szelvényeket és elvállalja a sorsjegyek revízióját. Kibocsát utalványokat, csekkeket, hitelleveleket bármely külföldi piacra. Rendelkezésre tart felek sajtát zárai alatt tűz- és betörésmentes pánccszekrényeket (Safe Deposits). Üzleti órák: délelőtt fél 9-től délután 2 óráig. Magyar szabadalmazott osztálysorsjáték erdélyi főelárusítója

SÜRGÖNYCÍM: TRANSILVANIA CLUJ

3. példa

ZALA·MÓR·ZENEMŰKERESKEDÉSE

BUDAPEST VI, TERÉZ-KÖRUT 2 TELEFONSZÁM 82-64

4. példa

◆ ADLER-WERKE GMBH, DÜSSELDORF-KÖLN ◆

VEZÉRKÉPVISELŐ: JOHN REZSÓ BUDAPEST

VI. PODMANICZKY-UTCA 10 TELEFON 94-53

◆ ADLER-WERKE GMBH, DÜSSELDORF-KÖLN ◆

KELLEK VARRÓ GÉPEK IRÓGÉPEK
KERÉKPÁROK MŰTŐRÖK
SPORTKOSZT GUMIARUK
AUTOMOBILOK

5. példa

6. példa. Sziget
Cardini Dénes gyertyagyára
Budapest

*Bodroghi
János és neje,
valamint Morvay
Elek és neje tisztelet-
tel meghívják gyermekeik*
TILDA ÉS IMRE
*e hó 5-én, délután 3 óra-
kor, a Bazilikában tar-
tandó esküvőjükre*
Budapest 1922
június hó

7. példa. Sziget
Henning Lajos csavargyára
Budapest

8. példa

TORNAESZKOZOK ÉS EGYÉB
**SPORT
KELLÉKEK
ZUBEK**
IV, MEHMED SZULTÁN-ÚT 29

9. példa

ELEKTROMOS MŰVEK RT

Dinamók, motorok, villanyórák villany-fűtőtestek

Budapest VIII, Vig-utca 24 * Telefon 62-126

EZELŐTT SINGER ADOLF

10. példa

SZÉNÁSSY MÁTYÁS ÉS TÁRSA

tisztelettel értesítik, hogy a Városház-utca 36. sz. alatt 20 év óta Várady Tihamér cég alatt fennálló szőnyeg-, ékszer- és régiségkereskedést a mai napon átvették és azt a fenti cég alatt tovább vezetik. Minden törekvésük oda fog irányulni, hogy mélyen tisztelt vevőik bármínemű igényeit pontosan és gyorsan kielégítsék s viszont kérik, hogy a t. közönség is támogassa ennek a régi és szolid üzletnek újbóli felvirágoztatását célzó törekvéseiket

SZŐNYEG ÉKSZER RÉGISÉG

dús választékban, a legolcsóbb napi árakon egyedül cégünknel található fel. Különösen az antikbútorok raktárát ajánljuk megtekintésre, mert abban a legpompásabb és szakszerűen rendbehozott empire-, biedermeier-, rokokó stb. stílusú bútorok nagy tömegéből a legkényesebb ízlésű műbarát is összeválogathatja antik lakásberendezését. Kiváló tisztelettel

Szénássy Mátyás és Társa
Szeged, Városház-utca 36

11. példa

denek ölteni, amikor a véletlen a »solenhofeni« követ juttatja kezébe. E kő márványszerű felülete és egyes általa észlelt tulajdonságai nagy reménnyel töltik el Senefeldert. Minthogy vegyészeti tudása igen szűk keretben mozgott, két éven át vagy harmincféle vegyszerrel végzett különféle kísérleteket, részben, hogy írásra alkalmas és megfelelő összetételű tintát kapjon, másrészt, hogy a nyomáshoz szükségelt festéket előteremthesse. Kísérleteinél legalkalmasabbaknak bizonyultak: a szappan, a viasz, a lenolajkence és egynémely állati zsiradék. Ezeket a szereket sokféle adagolásban mindig korommal keverte össze és az így nyert anyaggal már igen jó eredményeket ért el. Próbálgatásainál észrevette az arab mézga hatását a kőre, amely felfedezés rohamosan vitte ügyét a végleges siker felé.

Kísérletezései közben történt, hogy anyja egy mosócédula megírására szólította fel, hogy azt azután a mosónőnek átadhassa. Senefelder hamarjában nem talált papírt, rendes tintája is beszáradt és ezért gyors elhatározással az előtte fekvő simára csiszolt kőre írta fel a bediktált tételeket, azzal a tintával, amely a kőre való íráshoz szolgált alapul. Amikor azután rendes papírra másolta le a jegyzeteket, s el akarta tüntetni az imént kőre írt szöveget, felvetődött előtte a kérdés, vajjon mi történik ezzel az írással, ha azt választóvíz segítségével maratná és vajjon nem lehetne-e azután megfelelő módon történt festékfelhordással a kőről nyomtatást végezni? Hozzá is fogott e gondolat kiviteléhez. A kő szeleit viaszokkal olyképp keretezte be, hogy az egy rész választóvíz és tíz rész vízzel kevert maró folyadék a kő felületén megállott. Néhány perccel később azután, a folyadék eltávolítása után észrevette, hogy a mosócédula szövege karton vastagságyra emelkedik ki a kőből. Számítása tehát bevált, a kőről való nyomás, a litografálás lehetősége megszületett. A szívós, sok akadállyal küzdő emberi elmének nagyszerű eredménye volt az, ami Senefeldernek sikerült. De lássuk hát, hogy mi is történt.

Tudni kell mindenekelőtt, hogy az egész találmánynak legfontosabb részlete az, amely a München melletti solenhofeni bányából eredő követ juttatta Senefelderhez. Ha ez a véletlen nem játszik közre, a litografálást talán soha fel nem találják. Ez az egyetlen bányája a világnak, amelynek terméke magában egyesíti

mindazokat a feltételeket, amelyeket a könyomás követel. Találnak ilyen köveket Thuringiában, Észak-Amerikában, ismerünk egy szerb eredetű kőanyagot is, de ezek közül egy sem közelíti meg anyagösszetételben a solenhofenit. E kő főalkatrésze a szénsavas mész, tartalmaz ezenkívül kevés agyagot és nyomokban kavicsot. Mész tartalma következtében a kő természetesen erősen szívóképes. A vizet itatósszerűen szívja fel magába, anélkül, hogy ez a kő anyagában elváltozást idézne elő. Egészen más a helyzet, ha a szénsavas mész zsíros anyaggal kerül érintkezésbe. A zsiradék nemcsak szívódik a kőbe, hanem azzal egy szerves egézet alkot.

A szénsavas mész zsírsavas részé alakul át. A kőnek ezen zsírsavas részei most már ellentállanak a víznek, de annál készségesebben veszik fel a zsiradékkal erősen töltött festéket. Nyomtatni azonban a kőről még ebben az állapotban nem lehet, mert — síknyomásról lévén szó — a felhordóhenger a festéket nemcsak a zsíros tussal, vagy krétával megrajzolt felületnek adná le, hanem a kő meg nem rajzolt felületét is befestékezné. Ezt a választóvíz alkalmazásával akadályozzuk meg. Az erősen hígított salétromsavoldattal bevont kő még természetes, tehát szénsavas részébe behatol a salétromsav, onnan kihajtja a szénsavat és átalakítja viszont a mészsavas követ salétromsavassá. A kő a felület eme részén ennek következtében most már sokkal keményebb lesz, teljesen elveszíti szívóképességét és a felületére került víz csak természetes elpárolgással kerül el onnan. A felhordóhenger most már csak a kő tussal, vagy krétával bevont zsírsavas részeinek adja le a festéket, míg a felület egyéb része állandó nedvesség folytán a zsíros festéket magától ellöki. A könyomás lehetősége tehát a víznek és zsírnak ismert ellenszenvén alapszik.

Az első munka, amelyet Senefelder litográfiai úton készített, a már megemlített Gleissner udvari muzikusnak néhány szerzeménye volt és már ez az első munka a könyomásnak kifogástalan voltát bizonyította. A példányok közül egyet a régenshercegnek mutatott be és kérte Bajorország részére a szabadalmat. Ezt később meg is kapta. Egy második példányt a bajor tudományos akadémiának küldött meg és a hozzácsatolt ismertetésben többek között megemlítette azt is, hogy ő ezt a munkát egy olyan gépen (kéziprésén) állította elő, amely újonnan 6 forintba került. A bajor

WÖRNER J. ÉS TÁRSA GÉPGYÁR RT

NYOMDAI GÉPEK
GYORSSAJTÓK

Telefon 14-69, 61-90

ROTÁCIÓSOK
KÖNYOMDAI SAJTÓK

GYÁR ÉS IRODA BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 48

»vaskalaposok« különös módon intézték el ezt a korszakalkotó találmányról szóló beadványt. Bizonyára nem tudták megállapítani, hogy mi is az tulajdonképpen, amit Senefelder feltalált, mert elintézésül az akadémia 12 forintot küldött neki, mint készkiadásainak kétszeresét.

Braun Vilmos

U j i t á s o k

VASBETÜK. A lipcsei tavaszi vásár egyik szenzációja a Krupp-gyár hosszúságú kísérletezés és tanulmányok után végre befejezett találmánya: a sohasem rozsdásodó vas volt. A siker dokumentálására a gyár jókora sorozatát mutatta be az emberi szájba való, rágásra szolgáló, tehát a legkülönbözőbb savakkal érintkező vasfogaknak, amelyek másfél vagy két esztendőig is használatban voltak s mégsem tudott rajtuk kifogni az idők — vasfoga. Az új találmánynak természetesen beláthatatlanul nagy a jelentősége a technika minden ágára nézve s nem lehetetlen, hogy idővel a nyomdászatban is bizonyos változásokat idéz majd elő. Egyebek közt a betűtípusokra gondolunk, amelyeknek ólomból, antimonból és cinből való ötvözete tudvalevőleg meglehetősen drága s viszonylag kevésbé tartós. Néhány százezernyi nyomásnál többet típusaink alig bírják el anélkül, hogy képük alaposan széjjel ne lapuljon. A vasbetük ideája már az egyszerűségénél fogva is nagyon régi lehet. Hiszen elképzelhetetlen, hogy már Gutenbergék agyában is meg ne fordult volna annak a mérlegelése, vajjon alkalmas-e a vas arra, hogy betűtípusokat csináljanak belőle. Hiszen csak a legutóbbi is alkalmunk volt hallani, hogy a krasznajar-rjcsokkai fogolytábor iparművészei acélból csinálták nyomtatótípusaikat. A vas nyomtatóformaképpen különben már a XV. század végén is szerepelt, még pedig mélynyomtatásos képek készítésére; Dürer Albertnek is volt néhány vasmetszete. De éppen a rozsdásodása miatt csakhamar teljesen háttérbe szorult ez a grafikai eljárás a rézmetszettel szemben. Az acélmetszést csak 1820 körül kezdte meg az angol Charles

Heat. Ha már a betűtípusok anyagáról van szó, megemlíthetjük, hogy a mozgatható betűk legrégebbi ősei agyagból készültek. Egy Pi-Sin nevű legendás kínai kovácsnak volt ez a találmánya vagy kilencszáz esztendő előtt. Nagy tepsikbe bizonyos vastagságú agyagréteget préselt s ebbe metszette a maga kínai szóképeit. Széjjelvagdosva a közben megszikkadt agyagformákat s a szükséghez képest ismét összerakosgatva a szóképeket: a szóképeket valami gumiféle anyaggal töltötte ki. A teljes megszáradás után — úgy ahogy — nyomtatott a formáiról. Az ólombetűk korszakában apró epizódokként szerepelnek a praktikus fabetűkön kívül sárga- meg vörösréz, valamint a cinkkel és az üveggel való kísérletezések. Az előbbi kettő annyira amennyire meghonosodott — gondoljunk csak sárgarézről való léniáinkra meg kombinációs díszekre, valamint némely vörösrézes fejű nagyobb betűtípusainkra —, a cinkbetűket oxidálódásuk tette alkalmatlanná, a fénynyomás ideája kapcsán készített üvegbetűkkel pedig nem jutottak túl még a kísérletezés stádiumán sem. Kuriózus módon megemlíthető, hogy voltak ezüstből való betűtípusok is, legalább II. József császár, akinek serdülő gyermekkorában nagy passziója volt a műkedvelő tipografuskodás, ilyen betűkkel szedte a verselményeit. A soknyomdájú, gazdag és hatalmas Trattner János Tamás rendezte be a nagy eszű fejlődési sarj kicsinyke tipográfiáját. II. József ezüstbetűi bizonyára a legfelsőbb arisztokráciát képviselik a betűtípusok világában. Hozzájuk képest a vasbetük csak hitvány plebejusok volnának. Ezerszerte jobbák és hasznosabbak, de csak plebejusok. No de ne gondoljuk, hogy a vasbetük csak úgy máról holnapra kiszoríthatnák a mi régi jó ólomtípusainkat. Bármily egyszerűnek látszik is a dolog, van egy nagy akadály: a mi ólombetűket öntő masináink nem igen alkalmasak arra, hogy vasat is öntsenek rajtuk. Külön, szerfelett komplikált és finom gépek kellenének a vastípusok sajtolására. Ezek készítésének pedig idő, tőke és sok egyéb dolog volna feltétele. Derék betűöntő szakértársaink egyelőre nyugodtan alhatnak. N.

K r i t i k a

A SZEGEDI KOROKNAY-NYOMDA néhány nyomtatványt küldött be lapunknak bírálat, illetve — mint a beküldő írja — megmosolygás céljából. A sok közül csak egyet ragadunk ki s mutatunk be e sorok között, mint olyan sajtóterméket, amely az általános figyelmet is megérdemli. Nem világraszóló alkotás, de — el kell ismernünk — egy vidéki kis nyomdától feltűnően jól sikerült munka. A nyomda két amerikai tégelyes sajtóval bír s betűválasztéka nem valami dús, de a munkák technikai kivitele mégis nagy gondra, izlésre és a szépért való lelkesedésre vall. Az e sorokkal kapcsolatosan bemutatott plakát 8-as nagyságú és egy sort kivéve lineumból van vágva és háromszorra nyomva egy amerikai tégelyes sajtón. Nem sok kivetnivalónk van e

H A N S W U N D E R

G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg

K Ö - É S K Ö N Y V N Y O M D A I
F E S T É K Y Á R

Fekete és színes festékek. Könyvkötőfestékek.
Legjobb minőségű „Germania” hengeranyag
Különlegességek:

„Gloria” festékdoldány, meggátolja a festék lehúzóását.

Fénykék „Perga”. „Secco!” gyorszáritóanyag.
Wunder-fekete, fénylik és gyorsan szárad.

Vezérképviselő és egyedüli raktár:

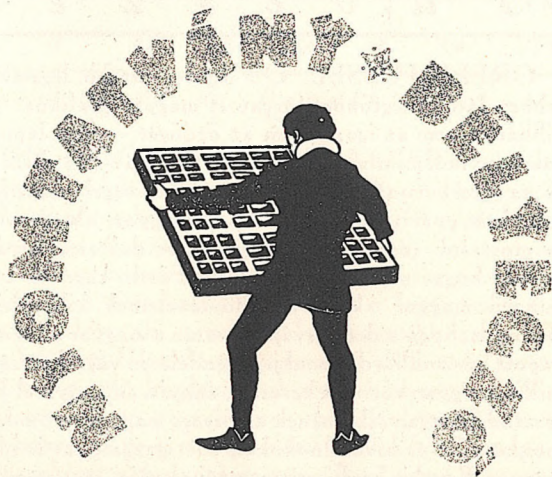
G O L D S T E I N A D O L F U T Ó D A

Budapest VII., Kazinczy-utca 32.

Telefon József 123-95

munkán: jobb hatást lehetett volna elérni, ha a plakát alsó és felső sorcsoportjait az eredetin is oly közel állították volna egymáshoz, mint az alanti reprodukción, melynek szemcsézett körirata az eredeti plakáton piros színű, a többi szöveg, valamint az emblém kék. Feltűnően jól sikerült a *Mécs* című lap borítékja. Rajzban újszerűsége törekedett készítője és kivitelben precízi-

KOROKNAY-NYOMDA TEPLOM-TÉR

3

tásra, noha ez sem volt könnyű feladat, miután ezt is téglésajtón nyomtatta (a csinosan szedett szöveg is téglégépen nyomódik egyoldalanként). — A többi munka egyszerűbb, itt-ott szerényen alkalmazott hajlított sorokkal spekkelt munkák, melyek — mint fentebb említettük — nagy szakmaszeretetről és ambícióról tanuskodnak.

A NÉPSZAVA JUBILEUMI SZÁMA. Hozzá vagyunk szokva ahhoz, hogy jubileumok alkalmából ünnepi jellegű, gondosan szerkesztett és technikailag is nagy igyekezettel kiállított sajtótermékek méltatják a jubiláns jelentőségét. A *Népszava* pályafutásának ötvenéves fordulóján nem adott ki ilyen emléknymtatványt, de az április 30-iki ünnepi száma — a mi szempontunkból — felér bármily ünnepi nyomtatvány-nyal. Technikai előállítása a szokottnál is gondosabb, hirdetései pedig minden tekintetben kifogástalan ízléssel és szaktudással szedettek, bizonyítékául a Világosság-nyomdában dolgozó hirdetésszedők szakmaszeretetének és vérbeli nyomdászoktól várható képzettségének.

KAPOSVÁRRÓL Szalay Sándor kollégánk küldött be néhány füzetet és nyomtatványt, amelyek egyszerű, de technikailag kifogástalan kivitele készítőjüknek ízlését dicséri. Szalay nem keresi a feltűnést

s munkáit újszerűsége kivétel nélkül ritkított sorok jellemzik. Ez a szedésmodor tagadhatatlanul szép eredményre vezet s a beküldő figyelmét csupán arra hívjuk fel, hogy ritkított sorszedésnél mellőzze az egyenlő hosszú sorokat (többszedést), mert ilyenek sokszor lerontják a munka finom, könnyed hatását. A beküldött könyvek kiállítása egyszerű és jó, ugyanezt írhatjuk a könyvfedelekről is, melyeknek jó hatását a szép nyomás is nagyban emeli.

K i á l l í t á s

RÉGI ÉS MODERN RAJZOKBÓL kiállítás nyílt meg a Szépművészeti Múzeum grafikai kiállítási helyiségeiben, amelyre lapunk olvasóinak figyelmét ezúton is felhívjuk.

A MAGYAR BIBLIOPHIL-TÁRSASÁG április 23-án nyitotta meg III. kiállítását, melynek címe »A régi Pest és Buda könyvekben és képekben«. A kiállítás rendkívül sok érdekes és értékes sajtóterméket ölel fel, de mindezeket a laikus közönség vajmi kevésbé értékeli, aminek legfőbb oka, hogy a kiállítás rendezői az anyagról sem katalógust, sem ismertetést nem adtak ki. Enélkül bizony a kiállított nyomtatványok a legtöbb szemlélőre holt anyag, melynek értékét felbecsülni nem képesek.

KÖNYVKÖTÉSEK KIÁLLÍTÁSA. A berlini iparművészeti múzeumnak, amióta az egykori császári palotába költözött, van egy szép fehér reprezentációs terme, amelyben időnként váltakozó kiállításokat rendeznek. Az első ilyen kiállítást mostanában nyitották ott meg, ennek a címe »Német könyvkötőművészet« volt. Nagy történelmi és jelenkori példákat felölelő gyűjteményes kiállítás volt ez a könyvkötőremekeknek, melyben épp úgy ott szerepeltek a hajdani könyvbarátok Grolier, Majoli, Poitiersi, Diana s mások legszebb kincsei, mint Kerstennek, Ebertnek, Fischernek s más mai könyvkötéstervezőknek a munkái. Túlnyomórészt bőrkötések voltak itt láthatók, a legkülönfélébb technikai eljárások szerint díszítve. A kézi aranyozás, a bőrfelrakás, a színes bőrintarzia, a pergamentpácolás

BERGER ÉS WIRTH

ELSO MAGYAR KÖ-
ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉK- ÉS HEN-
GERANYAGGYÁR

BUDAPEST IX. KER.,
MÁRTON-UTCA 19
T E L E F O N :
JÓZSEF 6-35 SZÁM

H

E

N

G

E

R

HENGERTER
OLCSÓBB ÉS JOBB

ÖNTÉS!
A HÁZ ÖNTÉSÉNél

M
G

megannyi stilisztikai formaváltozattal, látszólag zür-zavaros képből tödült itt a nézők szeme elé, de mégis volt benne egy mélyebb egység s ez: a kéziszerszámok, amint az anyagon érvényesülnek, szinte vezetik a tervezőnek kezét a formákhoz. Olvasva a nagy és elragadtatót dicséreteket, melyekkel a német könyvbarátok és szakemberek e kiállítást fogadták, azt reméljük, hogy minálunk sem fog magára soká várni a magyar Bibliophil-Társaságnak egy hasonló jellegű, tanító célzatú kiállítása.

N. P.

P á l y á z a t

PÁLYÁZAT MEGHÍVÓRA SZEGEDEN.

A szegedi nyomdászok idej tanműveltségük meghívójának szedésére és nyomására pályázatot írtak ki, amelyre — sajnos — csak két pályázó küldte be munkáját. A két munka minősége elég jónak mondható, elismerendő mindkét beküldő igyekezete és ambíciója. Az első díjat *Somogyi Pál*, a másodikat *Baranyi József* munkája nyerte el. Reméljük, hogy a legközelebbi pályázat iránt a szegedi kollégák nagyobb érdeklődést fognak tanúsítani.

ÚJ „DREISSIG FÜR DREI.”-PÁLYÁZAT.

Olvasóink közül bizonyára sokan emlékeznek a berlini *H. Berthold A.-G.* betűöntőde által rendszeresen kiírt „*Dreissig für Drei*” pályázatokra, melyeknek célja, hogy a nevezett betűöntőde a beérkező pályamunkákból 30 olyan munkát nyerjen, amelyek az ő termékeit előnyös formában mutassák be a vevőkörét alkotó nyomdákban. Ezt a 30 pályanyertes munkát azután külön füzetben szokta közrebocsátani az öntőde s ezt a füzetet azután a pályázat valamennyi résztvevőjének megküldi; innen ered a pályázat „*Dreissig für Drei*” elnevezése is, miután a pályázatoknak három munkával kell pályázni, melyeknek ellenében harmincat kap cserébe. Eddig négyféle nyomtatványra írt ki ily pályázatot a cég és pedig cégjegyre, levélfejre, levélborítékra, hirdetésre. A mostani új sorozat már komolyabb és nehezebb tárgyú, amennyiben nemes, komoly jellegű ünnepélyre szóló nyomtatványt kíván és pedig egy meghívót, egy belépőjegyet és egy programcímoldalt. Pályázni lehet vázlatokkal, összeragasztott tervezetekkel, kefelevonatokkal, vagy késznyomatokkal. Mindháromfajta nyomtatvány egységes megoldású kell hogy legyen és kizárólag a *H. Berthold* (Berlin), *Emil Gursch* (Berlin), *Bauer & Co.* (Stuttgart), *Gottfried Böttger* (Leipzig-Paunsdorf), valamint a *Julius Klinkhardt* (Leipzig) betűöntődék betűiből és dísziből tervezendők. A legjobb 37 pályamunka díjazására szolgál egy

2000 márkás, két 1000, négy 500, öt 300 és huszonöt 100 márkás díj. *Beküldési határidő 1922 július 1-je.* A pályamunkák *H. Berthold A.-G.*, Berlin SW 29. Abteilung Austausch, Gneisenaustr. 27. címre küldendők be.

M ű v é s z e t

ORELL FÜSSLI. Ő a legolvasottabb, legszívesebben látott, legtöbbet forgatott magyar grafikus. A bibliát — sem az igazit, sem az ördögét — nem lapozzák annyian, mint az ő képeslapjait: a száz-, az ötszáz- és az ezerkoronásokat. Éjjel-nappal végeláthatatlan bálákban gyártja ő ezt a bődító magyar olvasmányt és most sok szó-, toll- és egyéb harc dől ama kérdés körül, hogy miért éppen Orell Füssli kezéből kell minden magyar „költő” hulló-leveleinek kikerülnie. Kiderült, hogy a derek svájci pusztán a magyar államtól kapott húszmilliárdos bankjegyrendelésen vagy hétszázmillió magyar koronát keresett, annyit, amennyivel két esztendeig vígan élhetnének az összes magyar nyomdák, munkások és hivatalnokokat, sőt igazgatókat is ideértve. Egy kis kénköves szag fúj a svájci cég nyomdai megbízása felől s mindenesetre cinikus semmibevevése a magyar grafikai ipar nagy fejlettségének. S ha azon vitatkozni lehet is, hogy jók-e vagy nem a tartósság és a hamisítás szempontjából a svájci cég bankjegyei, azon vitatkozni sem lehet, hogy ízlés és csinoság dolgában messze mögötte maradnak a nyugati államok s kivált az amerikaiak szép pénzeinek. Pedig ez valóban nem utolsórendű kíváncsalom egy olyan nyomdatermék szállításánál, mint amilyen a bankjegy, amely a bélyeggel együtt az ingyenes népoktatás leghatásosabb ízlésnevelő eszköze, mert legtöbb ember kezébe eljut — itt-ott. S meg lehetne kérdezni Orell Füssli úrtól: ha már olyan drága ez a pénz, miért nem ízlésesebb és meg kellene kérdezni a magyar pénzügyi kormányzattól, ha már olyan rossz a magyar korona, miért nem — szép legalább?

N. P.

EGY RÉSZVÉNYRŐL. Az Ernst-Múzeumban nemrég egy részvény vázlatát láttuk a falra szegezve, amely ott ékeskedett a tervezőjének, Azary-Prihodának gyűjteményes grafikai munkái között. Egy részvény, amelyet művészi ízlésben gondolt el a készítője — mily fehér holló a mi sablonos üzleti grafikánknak! Megjelenik egy kis export-import vállalat — a névére nem emlékszünk — és a rideg kalkulációk, az üzleti gründolás gondoljai közepette nem feledkezik meg arról, hogy a részvény is a reprodukáló grafika terméke, tehát tervezőre, díszítő gonddal elmélyült ízlésre van szüksége és röppenő vonalainak, kalligrafikus betűvetésének sugálló erejük is lehet. Mily haladás a reklám művészetében, mikor e zürzavaros közgazdasági világban már egy export-import vállalat is a legjobb magyar grafikusok egyikére gondol s nem az ötvenkoronás növendékrajzművészekre. Úgy érezzük, hogy a „gazdasági élet vérkeringésébe” egy új fogalom ikta-

Á T N Y O M Ó P A P I R O S O K,

száraz és nedves, transzparencspapír, Aufstechkarton és az összes litográfiai cikkek kaphatók a FREUND-BARÁT-féle papirnagykereskedésben és grafikai szaküzletben Budapest V. Országház-tér 4. Telefon: 82-35.

tódott be: a jó papirok és rossz papirok mellé a »szép« papír, amelyen bizonyára megakad egy percre a legtaplósabb szívű börsziáner szeme is és — ki tudja — ez az egy perc nem jelent-e annak a papirnak életében egy olyan előirányzatot, amely — tőzsdei nyelven szólva — szilárd. N. P.

I r o d a l o m

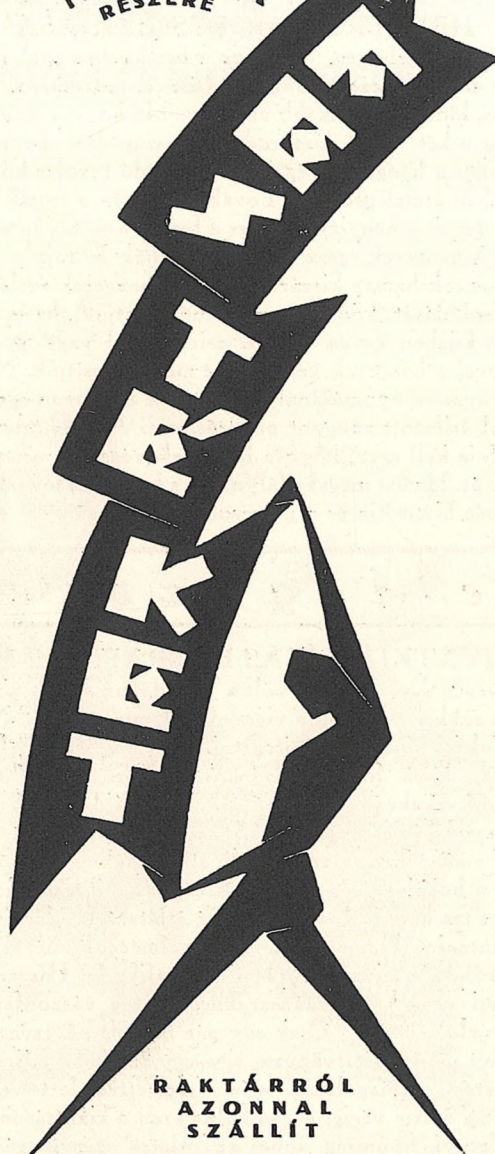
Rovatvezető: dr. Benedek Marcell

DR. GRÓF APPONYI ALBERT emlékiratai. (Első kötet. Pantheon-kiadás.) Erről a könyvről, melynél jelentékenyebb, értékesebb munka régóta nem jelent meg magyar nyelven, vakmerőség volna ilyen szűk helyen beszámolni. Ez a néhány sor nem lehet egyéb, mint tiszteletteljes meghajlás a legnagyobb élő magyar előtt, aki a nemzet legszomorúbb napjaiban tanulságul és fölemelő példa gyanánt elénk tárja életének, tiszta célú küzdelmeinek nyílt könyvét. Lelkiismeretvizsgálat ez a könyv; beszámol tévedésekről és hibákról is, de ezek a tévedések, ezek a hibák, melyekért senki másnak nincs joga számadásra vonni Apponyi Albertet, mint Istennek és saját lelkiismeretének: még közelebb hozzák szívünkhöz, mert emberibbé teszik alakját. Egyenesvonalú fejlődés képét rajzolják meg ezek az emlékiratok. Egységbe olvad az, amit a kortársak szeme ingadozásnak látott. A magyar nemzeti élet tökéletes kiépítése volt Apponyi politikájának gerince, s ez a gerinc nem tört össze, nem görbült el soha. Aminek fejlődnie kellett s ami fejlődött is: az a konzervatív arisztokrata szociális felfogása. Aki túlságosan a baloldalon állt, mikor Apponyi még a jobboldali szociálpolitikához állt közel, az sokáig szemben érezhette őt magával. De a baloldali túlzások ideje elmúlt, Apponyi pedig megérkezett oda, ahol ma minden józanul gondolkozó magyar ember együtt van. Könyvének első kötete még nem rajzolja meg idáig a fejlődés útját, de pontosan kiolvasható belőle, hogy hol tart a mai Apponyi: hiszen a mai helyzet látószögéből ítéli meg a multat és közvetve vagy közvetlenül, de ítéletet mond a jelenről is. Nagy megnyugvás ilyen emberrel lenni egy véleményen... és lehetetlen ezt a megnyugvást nem érezni annak, aki józan agygyal és becsületes szívvel olvassa ezt a könyvet. B. M.

Nyomtatástechnika

A HENGEREK ÁLLÁSA táblázatos szedés nyomásakor erős papírszalagnyi vastagsággal magasabb legyen, mint a símaszedés vagy illusztrációs formák nyomásánál. Ha erre nem figyelünk, akkor a léniaiak többé-kevésbé belenyomódnak a hengeranyagba és a hengerek minőségét megrontják. Helytelen hengerállításnál a vonalak képe szélesebbnek és kopotttnak tűnik fel, nevezetesen a vékony, finom vonalak rojtózódnak, piszkítanak. Olyan hengereket, amelyeket táblázatos

KÖ- ÉS KÖNYV-
NYOMDÁK
RÉSZÉRE

RAKTÁRRÓL
AZONNAL
SZÁLLÍT

GEBR. SCHMIDT G. M. B. H.
FRANKFURT A/M. ÉS BERLIN FESTÉK-
GYÁRÁNAK MAGYARORSZÁGI ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK VEZÉRKÉPVISELETE

FREUND-BARÁT-FÉLE

PAPIRNAGYKERESKEDÉS ÉS
GRAFIKA SZAKÜZLET
BUDAPEST V, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4
TELEFONSZÁM 82-35

MINDENMŰ KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAI,
KÖNYVKÖTÉSZETI, VALAMINT ÜZEMI
ÉS BERENDEZÉSI CIKKEK RAKTÁRA

munkáknál túlmélyen állítottak, jobb munkák nyomásánál már nem nagyon használhatunk. Általában, ha a hengereket ebben a tekintetben nem kezeljük gondosan, csakhamar hasznavehetetlenekké válnak és szükségessé válik újra való öntésük. h.

A HENGEREK MORZSOLÓDÁSA nem éppen ritka jelenség. Sokszor a hengereket öntő intézetet okolják ezért a bajért, de ez alaptalan. A morzsolódás oka inkább abban rejlik, hogy a hengeranyag a két végen kiszárad. A kiszáradás oka pedig az, hogy a hengerek végei a gép állandó forgása következtében átmelegednek. Továbbá miután a festék nem éri a végeit a hengernek, mert a forma nem olyan nagy, hogy a hengerek egész hosszában adják le rája a festéket, azok hamar kiszáradnak. A hengerek széleinek morzsolódását könnyen megszüntethetjük, ha a gép járása közben kevés olajjal, zsiradékkal vagy gyenge kencével a hengerek végeit kissé megnedvesítjük. Nagy példányszám nyomásánál ajánlatos a duktoron egy kis olajjal átítatott rongyot odaerősíteni. A gépmesternek ügyelnie kell arra, hogy a hengerek végei ne melegedjenek át. Ha ezt megakadályozza, a hengerek jókarbantartását biztosítja és a morzsolódás megszűnik. h.

Feljegyzések

DIVATKIÁLLÍTÁS ÉS GRAFIKA. Március végén divatkiállítás volt a Vigadóban s ezen kiállításon sokkal több volt a vigadnivaló, mint a divat. Nem akarjuk itt hosszasan fejtegetni, hogy miért nem kiállítás az, ha a földre, összehordott ebédlőasztalokra, vasalódeszkákra egy csomó árucikket fájdalmas összevisszaságban leteregetnek. S nem fejtegetjük azt sem, hogy mennyiben tartozik a divatszakmához az írógép, vagy a borpincszövetkezet. Elvégre az ilyesmi üzleti titok s ma nem illik a divat kissé átlátszó fátylait megbenteni. Hanem az isten szerelméért: miért nem jut szóhoz a divatkiállításon a grafika? Hiszen az ilyesmi nem kerül százezrekbe, mint a vászonfal, az üvegtárló, a bódé. Csak egy pár becsületes tervezőre, néhány jó nyomtatványra, egy-egy kellemes feliratra, tetszetős csomagolásra, színes etiketre lett volna szükség, máris végigsuhant volna ezen a kiállításon egy lehellelnyi finomság abból az ötletes szervirozásból, mellyel európai városokban az ilyen kiállításokat élénk tálalják. A grafikai leleményesség azonban itt is kimerült néhány aranyos dombornyomással ellátott üzleti kártyán, egy-két rosszul megrajzolt nyakkendősdentit ábrázoló plakáton s mindaz, ami az üzleti grafikának savát és borsát adja, ami annyi friss színt ültethetne selymes női holmik közé, hiányzott. Ó, de ha csak ez hiányzott volna! Sokkal egyszerűbb és természetesebb dolgok is hiányoztak. Egyszerű, világos, jól olvasható felirattáblák is hiányoztak az egyes kiállítók asztalairól és szekrényeiről, jelül annak, hogy ott, ahol az írógép, a borpince, a jazz-band, a bar, a vigadnivaló bőségesen megvan, ott igazán nem lehet divat az ízléses grafika. N. P.

AZ OFFSET-NYOMÁS MAI ÁLLÁSA. A Deutscher Buch- und Steindruckerei »Stein- und Offsetdruck« címen különfüzetet adott ki, melyben az Offset-nyomás jelenlegi technikai fejlődéséről számol be és áttekintést ad a Németországban üzemben levő különféle Offset-nyomógépekről is. Sok benne a többszínnyomós melléklet. A füzet ára 50 márka és beszerezhető Ernst Morgenstern Nachf. Ernst Boehme cégnél Berlin SW. 61. Teltower Strasse 32.

E HAVI SZÁMUNK FEDŐLAPJA lapunk szerkesztőjének és Kun Mihálynak közös munkája; a rajzolt dekorációt linoleummetszetről nyomtuk. A szedés példákat ugyancsak lapunk szerkesztője és Kun Mihály tervezték. A szedés Györkös Ödön munkája. A szövegeket Szarvas János, a fedőlapot Mazák János, a mellékletet pedig Károlyi Jenő nyomta.

Üzenetek

W. V. BUDAPEST. A beküldött füzet ebben a könyvkötői kivitelben, bizony nem vall gondos és lelkiismeretes munkára. A felvágatlan ív mutatja, hogy a hibát nem a nyomdász csinálta, hanem a könyvkötő, mert az ívet »nyomás után« (tehát a kolumnaszámok, vagy a keretsarkok egymásra illesztése nyomán) kellett volna hajtogatni.

WOLF-NYOMDA, KÚNSZENTMÁRTON. A beküldött merkantil-nyomtatványok egyszerű és köznapiviteléről vajmi keveset lehet írni; nem rosszak, de szépeknek sem mondhatók, aminek oka, hogy valamennyin egy iromba nagy kliséket kellett alkalmazni. Ez a klisé a levélfejek jobb megoldását akármelyik nagy gyakorlattal bíró mesterszedőnek is megnehezítette volna. — A három lap közül a Kúnszentmártoni Híradónak a kiállítása a kifogástalanabb; szedése, tördelése és hirdetései egyaránt jó szakemberekre vallanak.

Budapest, 1922 május hó 13-án

Kiadó Bíró Miklós

Felöl szerkesztő Wanko Vilmos

Főmunkatársak Kun Mihály és Novák László

Nyomatja a Globus Nyomdai Műintézet, VI, Aradi-utca 8

a Gebrüder Schmidt 1-es számú ábrafestékével

A kliséket a Sokszorosítóipar szállította

A MAGYAR GRAFIKA EGYES PÉLDÁNYAINAK ÁRA KÜLFÖLDÖN:

Csehszlovákiában 6 szokol Németausztriában 650 o. kor.
Romániában . . . 12 lei Németországban . 20 márka
Jugoszláviában . . 10 dinár Lengyelországban 325 l. m.
Északamerikai Egyesült Államokban . . . . . 15 cent

Az 1921. évi második évfolyam félévasonkötésben — korlátolt példányszámban — 600 koronáért kapható (külföldről ezenkívül még 46 korona portóköltséggel küldendő).

Az 1921. évi évfolyam 1. és 2. füzetét, nemkülönbön az 1922. évi évfolyam 1. füzetét 30 koronájával visszavásároljuk.

KÖNYVKÖTÉSZETI

vásznak, grádlí, moleskin, márványpapírok, színes borítópapírok és az összes könyvkötészeti anyagok kaphatók a FREUND-BARÁT-féle grafikai szaküzlet és papírnagykereskedésben Budapest V, Országház-tér 4. Tel.: 82-35.

STEYRERMÜHL

PAPIRGYÁR MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELETE

RAKTÁRRÓL SZÁLLIT A
FREUND-BARÁT-FÉLE

PAPIRNAGYKERESKEDÉS ÉS GRAFIKAI SZAK-
ÜZLET BUDAPEST V, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4. SZ.
KÜLÖNLEGESSÉGEK MŰNYOMÓ-, RAJZ-, PAUZ-,
KRÓM-, PERGAMENTPÓTLÓ- STB. PAPIROKBAN
SÜRGÖNYCIM: FEBARÁT BUDAPEST

TELEFONSZÁM: 82-35

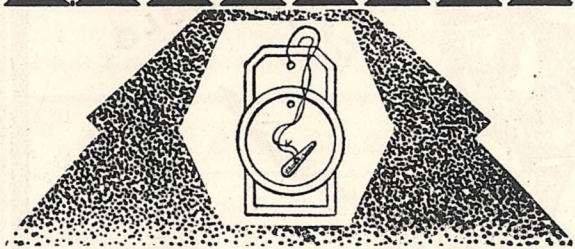

GROSZ ÉS BÁNYÁSZ
P A P I R Á R U G Y Á R
BUDAPEST, VI, ARADI-UTCA 22

MINDENMŰ FÜGGŐ, ZSÁK- ÉS RAGCÍMKÉK. POSTA-
RAGCÍMKÉK. MINDEN RENDSZERŰ KARTHOTÉK.
STANCOLÁSI MUNKÁKAT BÁRMILY MENNYISÉGBEN
A LEGRÖVIDEBB IDŐ ALATT SZÁLLÍTUNK. KIFIZE-
TÉSI, FESTÉK- ÉS FŰSZERZACSKÓK GYÁRTÁSA.
PÉNZSZALAGOK. ENYVEZETT CSOMAGOLÁSI CÍMKÉK

KLISÉKET
LEGJOBB KÉVITELBEN
KÉSZIT A
SOKSZOROSÍTÓ
IPAR-RT
CHEMIGRAFIAI MŰINTÉZET
ÉS KLISÉ GYÁR
BUDAPEST-VII-TISZA KÁLMÁN-TÉ
TELEFON 2-85-52
JÓZSEF

V I E R T I E S I I - A I L A D Á I R

**LEVÉLBORÍTÉK- ÉS
PÁPIRNEMŰGYÁR**

KÉSZÍT:
MAPPÁKAT ÉS
DÍSZLEVÉLPAPIROKAT
BUDAPEST-IV, FŐVÁMI-TÉIR-41
GYÁR: IV, MOLNÁR-UTCA-33

JÓZSEF
102-51
102-52
62-49

KUN.

Raktáron tart mindennemű papírtípusokat

**HARTMANN VILMOS
PAPIRKERESKEDELMI
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**

BUDAPEST VI, EÖTVÖS-UTCA 9

Képviseletek:

Leykam-Josefsthali Rt.

Rózsafegyvi Celluloze- és Papírgyár Rt.

Heinrichsthali Papírgyári Rt.

Roeder Gusztáv és Társa

Pitteni Papírgyár Rt.

TELEFON: JÓZSEF 72-39

Gépjavitásokat, gépszereket, gépátalakításokat és transzmisszió-berendezéseket szakszerűen és pontosan eszközöl. Használt szakmabeli gépeket vesz és becserél

**ERŐ
ERŐ**

**GÉPMŰHELYE
BUDAPEST VII, ISTVÁN-ÚT 4**

Böhm & Herber würzburgi gyorsajtógépgyár és vasöntőde magyarországi vezérképviselője
Állandó raktár új és javított szakmabeli gépekben

AUTOGÉN - HEGESZTÉS

GÉPEK

FESTÉKEK

BETŰK

ÉS MINDEN EGYÉB SZAKCIKKEK KÖNYVNYOMDÁK,
KÖNYVKÖTÉSZETEK, LITOGRAFIÁK
ÉS DOBOZGYÁRAK RÉSZÉRE
LEGELONYÖSEBEN
BESZEREZHETŐK
AZ

UNIVERSAL

GRAFIKAI SZAKÜZLET RÉSZVÉNYTÁRSASÁGNÁL

BUDAPEST VIII, RÁKÓCZI-TÉR 2 · TELEFON JÓZSEF 48-12

VESZ, ELAD ÉS BECSERÉL HASZNÁLT GÉPEKET

NAGY RAKTÁR HASZNÁLT GÉPEKBEN · TELJES BERENDEZÉSEK

M
G

D O M B O R N Y O M D A   ✨   V É S N Ö K I   M Ű H E L Y

RÉVÉSZ FIVÉREK
gumibélyegzőgyár
BUDAPEST IV, VÁCI-U. 10
Készít a grafikai szakmához szükséges metszeteket és dombornyomásokat
TELEFONHÍVÓ 37-09

TELEFON JÓZSEF 126-54

P A P I R -
N A G Y -
K E R E S -
K E D É S

GRÓSZ ÉS VIDOR

M I N D E N N E M Ű
O K M Á N Y - ,
K Ö N Y V - ,
F A M E N T E S ,
N Y O M Ó - ,
S Z Í N E S É S
F E D É L P A P I R O K
N A G Y
R A K T Á R A
P A P I R
É S
B O R Í T É K
G Y Á R I
K É P V I S E L E T E

BUDAPEST VII, KERTÉSZ-U. 20

*
Arany éremmel
kítüntetve 1914-ben Lipcsében

Wilhelm Woellmer's Schriftgiesserei

**Messinglinien-Fabrik und Gravier-
Anstalt :: Berlin SW**

Kérjen mintafüzeteket képviselőmtől:
OFFENBERGER MIKSA - BUDAPEST
VIII, József-körut 53

Hermes-Grotesk és Schrafflerte Hermes-Grotesk betűkből szedve

HORVÁT LAJOS

GRAFIKAI SZAKÜZLET R-T

✦
Szállít
azonnal raktárról teljes

KÖNYVNYOMDAI
KÖNYOMDAI
KÖNYVKÖTÉSZETI
DOBOZGYÁRI

berendezéseket és mindennemű
szerelvényeket :: Gépek
javítása szavatosság
mellett

BUDAPEST VI, ARÉNA-ÚT 80
TELEFON: JÓZSEF 32-03

KAST ÉS EHINGER

G * M * B * H

NYOMDAFESTÉKGYÁR

MAGYARORSZÁGI
FIÓKTELEPE
BUDAPEST, IV. KER.,
FERENCZIEK-TERE 4

TELEFON: 46-08

GYÁRAK: WIEN,
STUTTGART ÉS
NEW YORK

KÜLÖNLEGESSÉGÜNK: HÁROMSZÍNFESTÉKEK
ÁLLANDÓAN NAGY RAKTÁR
ELSŐRENDŰ FEKETE ÉS SZÍNES FESTÉKEKBEN

SZEDŐGÉPEK ALKATRÉSZEINEK GYÁRTÁSA . SAJÁT GYÁRTMÁNYÚ KIZÁRÓÉKEK RAKTÁRON . LINOTYPE-MATRICÁK JAVÍTTATNAK . ELSŐRENDŰ REFERENCIÁK

DÉNES ALADÁR

OKLEVELES GÉPÉSZMÉRNÖK GÉPMŰHELYE
BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 28. SZÁM
(BEJÁRAT KORÁLL-UTCA) . TELEFON 180-98

*
ÁLLANDÓ
RAKTÁR MINDEN-
FÉLE NYOMÓ-, IRÓ-,
CSOMAGOLÓPAPIROKBAN
ÉS LEMEZEKBEN. BANKPOSTA-
ÉS BORÍTÓPAPIROK KÜLÖNLEGESSÉGE

H. H. ULLSTEIN, LEIPZIG
ÉS EGYÉB NÉMET GYÁRAK
MAGYARORSZÁGI KÉPVISELETE

TELEFONSZÁM: 45-33

PREUSSE & COMPAGNIE A.-G.
LEIPZIG

KÖNYVKÖTÉSZETI, DOBOZGYÁRI ÉS
HAJTOGATÓGÉPEK GYÁRA

KÉPVISELI MAGYARORSZÁG ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK RÉSZÉRE A

FREUND-BARÁT-FÉLE

PAPIRNAGYKERESKEDÉS ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST

V. ORSZÁGHÁZ-TÉR 4 TELEFON 82-35

GRAFIKAI SZAKÜZLET

KALLINA ZDENKO

Képviseletek:

Leipziger Schnellpressenfabrik,
Leipzig. August Fomm, könyv-
kötészeti gépek gyára, Leipzig

**BUDAPEST VIII, MÁTYÁS-
TÉR 16 • TELEFON J. 14-16**

Raktáron az összes grafikai
anyagok, eszközök és festékek.

JUBILEUM-ÉV 1902-1922

DÖRNER ÉS HEIMBERG
PAPIRÁRU- ÉS REKLÁMCIKKGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST V, SZIGET-U. 38 (POZSONYI-ÚT 4/B) TELEFON 32-63

NAPTÁRAK, NOTESZEK, ÍRÓALJZATOK ÉS ÍRÓMAPPÁK,
DOMBORNOMÁSÚ PLAKÁTOK
BRONZUTÁNZATÚ PLAKETTEK, REKLÁMCIKKÉK STB.
A LEGEGYSZERŰBB KIVITELTŐL A LEGFINOMABBIG
KÉRJEN AJÁNLATOT!

A VILÁG LEGRÉGIBB ÉS
LEGNAGYOBB NYOMDAI
FESTÉKGYÁRA

LORILLEUX CH. ÉS TSA

Az 1889. és 1900. évi párizsi
világkiállításokon
versenyen kívüli
jury-tag

Festékek a kő- és könyv-
nyomdai, könyvkötészeti,
valamint az összes grafikai
szakmák részére. Henger-
anyagok és hengeröntés

IRODA ÉS RAKTÁR
BUDAPEST IV,
FERENC-JÓZSEF-RAKPART 27
GYÁR: BUDAFOKON, BUDAPEST MELLETT
TELEFON 37-58 ES 93-29. ALAPÍTÁSI ÉV 1818
11 GYÁR, 40 LERAKAT AZ EGÉSZ VILÁGON

Grand Prix-hitüntetés: Saint-
Louis 1904. évben, Lüttich
1905-ben és Miláno
1906-ban

Másolófesték. Kencék és
olajok. Arany- és ezüst-
festékek. A legjobb minő-
ségű preparált papirosok
kőnyomdák számára

CSAK ELSŐ KÉZBŐL VEGYEN

FESTÉKET BETŰT GÉPET

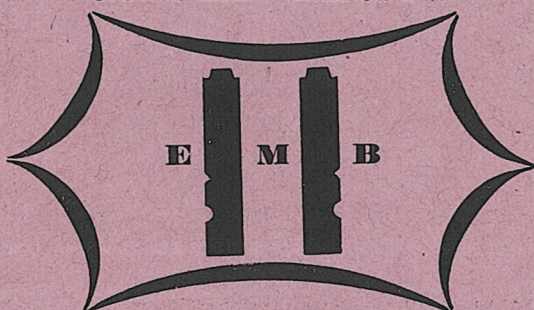
és minden
egyéb szacikket
könyvnyomdák, litográfiák,
könyvkötészetek, dobozgyárak részére

UNIVERSAL GRAFIKAI SZAKÜZLET R-T

Budapest VIII, Rákóczi-tér 2 (bejárat Salétrom-utca 2). Telefon József 48-12
Új és használt gépek nagy raktára. Legolcsóbb beszerzési forrás. Gyors szállítás jótállással

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE RT.

BUDAPEST VI. KER., DESSEWFFY-
UTCA 32. SZÁM · TELEFON 23-70

ÉRDEKKÖZÖSSÉGBEN A SCHRIFT-
GIESSEREI D. STEMPEL A-G.
FRANKFURT A. M. CÉGGEL

SIMA ÉS MINTÁZOTT RÉZLÉNIÁK
TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK
A LINOTYPE SZEDŐGÉPEK BETŰ-
VEL EGYEZŐ VÁGÁSÚ BETŰK KÉZI
SZEDÉSRE · MAGYAR, NÉMET, LEN-
GYEL, HORVÁT, ROMÁN, BOLGÁR,
TÓT, SZERB, GÖRÖG SZEDÉSHEZ

DIVATOS SZÖVEG- ÉS CÍMBETŰK

MAGYAR ÓLOMÁRUGYÁR ÉS FÉMKERESKEDELMI R.-T.

☆
BUDAPEST
VI. FORGÁCH-UTCA 4
TELEFON 110-45, 176-76

☆
AJÁNLJA
GARANTÁLT ÖSSZETÉTELŰ
BETŰFÉMEIT
BETŰÖNTŐDÉK, KÖNYVNYOMDÁK ÉS
TÖMÖNTŐDÉK RÉSZÉRE

☆
ÓLOM, ANGOL ÓN ÉS ANTIMÓN
NAPI ÁRON KAPHATÓ

☆
BETŰFÉMHULLADÉKOT, FÉMSALAKOT ÉS
FÉMHAMUT A LEGMAGASABB ÁRÓN VÁSÁROL

TELEFON 31-43

**PUSZTAFI
ZSIGMOND**

GRAFIKAI SZAK-
ÜZLET BUDAPEST
V. KER., TÁTRA-
UTCA 6. SZÁM

TELEFON 54-48

**RÓNA * ÉS
PUSZTAFI**

GRAFIKAI GÉPEK
ÉS SZERELVÉNYEK
GYÁRA BUDAPEST
III. BÉCSI-UT 42. SZ.

GENZSCH & HEYSE

B E T Ü Ö N T Ó D E

HAMBURG

MÜNCHEN

MAGYARORSZÁGI
KÉPVISELŐJE

KALLÓS ÖDÖN

GRAFIKAI SZAKÜZLET BUDAPEST
V, WAHRMANN-UTCA 6 · TELEFON 130-17

DRESDNER

**SCHNELLPRESSENFABRIK A.-G.
COSWIG I. SA.**

GYÁRTJA A PLANÉTA GYORSSAJTÓKAT
ÉS TÉGELNYOMÓ GÉPEKET

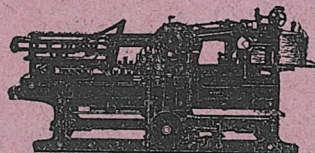
KÉPVISELI MAGYARORSZÁG ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK RÉSZÉRE A

FREUND - BARÁT-FÉLE

GRAFIKAI SZAKÜZLET ÉS PAPIRNAGYKERESKEDÉS

BUDAPEST

V. ORSZÁGHÁZ-TÉR 4 TELEFON 82-35

J. G. Schelter & Giesecke

betüöntöde
vésnöki műintézet
gépgyár
klisékészítő műintézet
Leipzig

Készítünk betűket, díszítő- és rézlénia-anyagot
nyomdák és hönnykötők részére,
dombor- és aranynyomáshoz való vészeteket,
plakátbetűket, valamint kereteket fából és fémből,
vonalas, tónusos és többszínnyomáshoz való kliséket,
réznyomatokhoz dűcokat,
a dobozgyártáshoz való mindennemű
szükségleti cikkeket,
továbbá kéttűrás nyomógépeket,
tégelynyomósajtókat és
számozókészülékeket

*

Fischer és Méri, Budapest

VII, Kazinczy-utca 27, II/24

GÉPEK, BETŰK, FESTÉKEK, FELSZERELÉSI ANYAGOK

KÖNYVNYOMDÁK, LITOGRÁFIÁK ÉS DOBOZGYÁRAK BERENDEZÉSE

FUCHS DÁVID

GRAFIKAI SZAKÜZLET BUDAPEST VI, ARADI-U. 22 / TELEFON 21-91

HASZNÁLT SZAKMABELI GÉPEKET A LEGMAGASABB ÁRAKON VESZ

Globus Nyomdai Műintézet R-T. Budapest VI, Aradi-utca 8 — Igazgató: Biró Miklós